

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת ויקרא

אותיות א - ד

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים ב"ד**

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מה"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

זו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול וכלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה"

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

י"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרובנטל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוני ועל טוב סלה
מחבטות
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק בדביו רבנו ולבארים כראוי עד הוכן שמשנת ירינו, אולם דביו רבנו עמוקים מני ים ואין כבוונתנו כלל להתגדר ולומר שהושגו את עומק דביו ודעונו, ובראי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפירוש המוחלט בדביו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דביו חז"ל וברותנו הקדושים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דביו רבנו, אא מנטו שמיצאם לירינו ככרי שנובל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כוביו הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
ובן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת ויקרא

א

מִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) עַל פֶּסוּק (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים' (משלי כ, טו), הַפֶּל הֵבִיאוּ נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה. 'זָהב' הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (שמות כה, א) 'וְזֹאת הַתְּרוּמָה'. 'וָרֶב פְּנִינִים', מֵאִמָּה ז'ל 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים', הַפֶּל הֵבִיאוּ נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה זָהב וְכוּ', חֲתִיךְ שְׁדִבּוּרְךָ חֲבִיב עֲלֵי יוֹתֵר מִן הַפֶּל

זרע שמשון המבאר

א

דיבורו של משה לעושי מלאכת המשכן, חביב יותר מהנדבה ומהמלאכה

שכתוב (שמות כה, א) 'וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת, וָרֶב פְּנִינִים' - מרגליות, זו נִדְבָתָן שֶׁל נְשִׂאִים שהביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים, שהם מיני אבנים טובות ומרגליות, שהיו נצרכים לאפוד ולחושן של הכהן גדול, דכתיב (שם לה, כז) 'וְהִנְשֵׂאִם הֵבִיאוּ אֵת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אֲבָנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֶפֶד וְלַחֹשֶׁן'.

ומה שנאמר בסוף הפסוק וְכִלְיֵי יִקְרָא שְׁפָתַי דְּעַת', היינו דיבור שפתי דעת' של משה רבינו, והיינו כִּפְּי שְׁהִיְתָה דְּעַתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עֲגוּמָה עֲלָיו - שהצטער והיתה לו עגמת נפש, אחרי נדבת המשכן, וְאָמַר - חשב לעצמו, הִפֵּל - כל ישראל, הֵבִיאוּ אֵת נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה, וְאֵנִי לֹא הֵבֵאתִי כְּלוּם¹. לִכְךָ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, כְּדִי לְפִיּוּסוֹ, חֲתִיךְ - לשון שבועה, שְׁדִבּוּרְךָ - הדיבור שלך², חֲבִיב

קדוק בהכחת המדרש לשבחו של דיבור משה

במִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) עַל הַפֶּסוּק (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מֵבִיא אֵת הַפֶּסוּק (משלי כ, טו) 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים וְכִלְיֵי יִקְרָא שְׁפָתַי דְּעַת', ולפי פשוטו פירושו הוא, שאמנם יש בעולם חפצים חשובים, כמו זהב והרבה מיני פנינים [מרגליות], אך הקנין החשוב שנמצא בעולם לקנות, הם 'שפתי דעת' - אדם המדבר בשפתותיו דברים מושכלים. ודרשו במדרש את הפסוק, כביאור השייכות של האמור בפרשת ויקרא, עם הפרשיות שלפניו העוסקות בענין תרומת צרכי מלאכת המשכן. 'יֵשׁ זָהב וָרֶב פְּנִינִים' - יש שהביאו בשביל מלאכת המשכן, נדבות של זהב, ויש שהביאו נדבות של מיני פנינים רבים, כלומר, הִפֵּל - כל ישראל הֵבִיאוּ אֵת נִדְבָתָן לְמוֹשֶׁה, 'יֵשׁ זָהב' - יש שהביאו זהב או שאר דברים, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב - כמו

ציונים ומקורות

א. כך נראה ביאור המדרש לדעת רבינו. אמנם, בפירוש מהר"ו על המדרש, פירש, 'דיבורך' מה שאני [הקב"ה] מדבר עמך. וזה לשונו, שלתכלית דבורי עמך נעשה המשכן וכליו, וזהו 'וכלי יקר', כלי למעשהו שהוא התכלית שהוא יקר מהכל, הוא

א. לשון הפסוק, 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵל מוֹעֵד לְאֹמֶר'. ב. בטעם שלא הביא משה כלום, ראה יפה תואר השלם (ד"ה ואני), ידי משה (על המדרש), כסף מזוקק (פרשת פקודי דרוש א), מגלה צפונות (לבעל 'שבט מוסרי', פרשת ויקרא ד"ה מדרש שם).

עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׂמִמְכֹּלֶם לֹא קָרָא הַדְּבִוּר אֵלָא לְמִשְׁהָ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, עַכ"ל.

קְיָשָׁה, מְהוּ 'שְׂדֵבּוּרְךָ חֲבִיב עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל שְׂנַאמֵר וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ. אַדְרָבָּא, כְּאֵן הִיָּה הַדְּבִוּר שְׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמִדְבֵּר עִם מִשְׁהָ.

וְאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ (הובא בילקוט חדש אות קלב) עַל פְּסוּק (משלי כו, יח) 'נִצֵּר תִּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, לְפִי שְׂנַתָּן מִשְׁהָ נִפְשׁוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, לְהִרְאוֹת לְכָל חַכְמֵי לֵב וְהַנְּשִׁים שְׁלֹא יִטְעוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכָךְ נִקְרָא עַל שְׂמוֹ

זרע שְׂמִיּוֹן הַמְּבֹאֵר

(הובא בילקוט חדש אות קלב) עַל הַפְּסוּק (משלי כו, יח) 'נִצֵּר תִּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ' - הַשּׁוֹמֵר אֶת עֵץ הַתְּאֵנָה, יֹאכֵל לְבִסּוּף אֶת פְּרִיוֹ שֶׁל הָעֵץ, וּבְפִסּוּק זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז עַל חִלְקוֹ שֶׁל מִשְׁהָ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן. שְׂפִי שְׂנַתָּן - מִסֵּר מִשְׁהָ אֶת נִפְשׁוֹ עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְטִרַח לְהִרְאוֹת בְּעֵצְמוֹ לְכָל חַכְמֵי לֵב שֶׁעֲסָקוּ בְּמֹלֶכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלִכְלֵל הַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ עוֹסְקוֹת בְּמֹלֶכֶת טוֹוִיִּית הַעֲזִים לְמִשְׁכָּן, לְלַמֵּדֵם כִּיִּצֵּד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֹאכָה, כְּדֵי שְׂפִיָּא יִטְעוּ בְּעִבּוּדָתָם, וְלֹא יִשְׁנוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּפִרְטֵי בְּנִיית הַמִּשְׁכָּן וְהַעֲמַדְתּוֹ, לְכָךְ אֵף שְׁלֹא עָשָׂה בְּעֵצְמוֹ אֶת כֹּל הַמְּלֹאכָה, נִקְרָא הַמִּשְׁכָּן עַל שְׂמוֹ כֵּאלִילוֹ הוּא

עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל - יוֹתֵר מִכֹּל נִדְבוֹת הַמִּשְׁכָּן, שְׂמִמְכֹּלֶם - מִבֵּינֵן כֹּל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲמָדוֹ בְּפִתַח אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא קָרָא הַדְּבִוּר אֵלָּא לְמִשְׁהָ, הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, עַכ"ל.

וְקִישָׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּדְרָשׁ, מְהוּ הַבִּיאוּר בְּדִבְרֵי הַקְּב"ה, שְׂדֵבּוּרְךָ חֲבִיב עָלֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׂנַאמֵר וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, מֵהַ הוֹכַחָה יֵשׁ מִפְּסוּק זֶה לְמַעַלְת דִּיבּוּרוֹ שֶׁל מִשְׁהָ, הִרִי אַדְרָבָּא, כְּאֵן - בְּפִסּוּק וַיִּקְרָא אֶל מִשְׁהָ, לֹא הִיָּה הַדִּיבּוּר שֶׁל מִשְׁהָ, אֲלֵא זֶה הִיָּה הַדְּבִוּר שְׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂמִדְבֵּר עִם מִשְׁהָ.

משה לימד לאומנים את מעשה מלאכת המשכן, ועל כן נקרא על שמו

יֵישׁ לְתַרְץ, בְּהַקְדָּם מֵה דְאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

נִקְרָאוּ עַל שְׂמוֹ וְאֵלוֹ הֵן, דִּינִים, תּוֹרָה, וּמִשְׁכָּן וְכו', מִשְׁכָּן מִנִּין, שְׁכָן אֶת מוֹצֵא, שֶׁהִיָּה מִשְׁה מַחְזֵר עַל הָאוֹמְנִין בְּכָל יוֹם וּבְכָל שַׁעַ לְלַמֵּדֵם כִּיִּצֵּד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֹאכָה שְׁלֹא יִטְעוּ בָּהּ, לְפִי שְׂאֵמֵר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרָאָה וְעָשָׂה כְּתַבְנִיטִם' וְגו', וְלִכְךָ כְּתִיב עַל כֹּל דְּבַר וְדַבֵּר 'כֹּאֲשֶׁר צוּה ה' אֶת מִשְׁהָ, שְׁלֹא הִיָּה זֶה מַעַל גְּבִיָּהֶם וְכו'. אֵמֵר רַבִּי חֵיִיא בְּר יוֹסֵף, כֹּל שְׁבַעֵת יָמֵי הַמְּלֹאכִים הִיָּה מִשְׁה מַעֲמִיד הַמִּשְׁכָּן וּמִפְּרָקוֹ בְּכָל יוֹם ב' פַּעֲמִים, וְאֵם תִּאֲמַר שֶׁהִיָּה אֶחָד מִשְׁבֻּטוֹ שֶׁל לִוִּי נֹוֹתֵן לוֹ יָד, לֹאוּ, אֲלֵא אִמְרוּ חַכְמִים הִיָּה קוֹבַעוֹ וּמִפְּרָקוֹ וְלֹא סִייעוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂנַאמֵר 'וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מִשְׁהָ, לִכְךָ נִקְרָא עַל שְׂמוֹ, שְׂאֵינוֹ אוֹמֵר 'בְּיוֹם הַקִּים', אֲלֵא 'בְּיוֹם כְּלוֹת', יוֹם שְׁכָלוֹ הַקְּמוֹתִיו, וְזִכֵּר שְׂמוֹ שֵׁם, לִכְךָ נִאֲמַר 'כְּלוֹת מִשְׁהָ'. 1. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'נִצֵּר תִּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ וְשִׁמְר אֲדִינֵי וַיִּבְדֵּר'. 2. כְּמוֹ שְׂנַאמֵר, 'וְעָשָׂה בְּצִלָּאֵל וְאֶהְלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲסֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכְמָה וְחַבּוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לְעֵשֶׂת אֶת כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדַת הַקְּדוּשׁ לְכָל אֲשֶׁר צוּה ה'". 3. כְּמוֹ שְׂנַאמֵר

'שְׂפִתַי דַּעַת' דִּיבּוּר שֶׁל הַתּוֹרָה שְׂדִיבֵר הַקְּב"ה לְמִשְׁהָ, ע"כ. וְרֵאָה עוֹד בְּעֵנְף יוֹסֵף (עַל הַמִּדְרָשׁ), בְּשֵׁם מִגְלַה עֲמוּקוֹת. ד. 9 רֵאָה בִּיפֶה תּוֹנֵר הַשֶּׁלֶם (ד"ה פִּתַח) שְׂבִיאֵר, שְׂבֵא לְלַמְדֵנוּ שֶׁהַתְּפִילָה גְּדוּלָה מֵהַקְּרַבְנוֹת, וְכְמוֹ שְׂאֵמֵרוּ בְּגִמְרָא (בְּרִכוֹת לֵב, ב). וְרֵאָה זֵרַע בְּרוּךְ (וַיִּקְרָא שְׂנֵי סוּף ד"ה אִנְסֵם), מֵה שְׂכַת בְּבִיאוּר מִדְרָשׁ זֶה, בְּמַעַלְת הַתּוֹרָה שְׂנַתְּפִרְשָׁה לְיִשְׂרָאֵל בְּדִיבּוּרוֹ שֶׁל מִשְׁהָ. ה. לְשׁוֹן הִילְקוּט חֲדָשׁ, 'נִצֵּר תִּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, לְפִי שְׂנַתָּן מִשְׁה נִפְשׁוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, לְהִרְאוֹת לְכָל חַכְמֵי לֵב וְהַנְּשִׁים שְׁלֹא יִטְעוּ מִמָּה שְׂצוּהָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִכְךָ נִקְרָא עַל שְׂמוֹ, שְׂנַאמֵר 'וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוֹת מִשְׁהָ לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן' וְגו'. וְכֵן בְּכָל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר, שְׂנַאמֵר 'כֹּאֲשֶׁר צוּה ה' אֶת מִשְׁהָ. וְכֵן בְּמִקְדָּשׁ, שְׂנַקְרָא עַל שֵׁם דוֹד, ע"כ. וְכַעֲנֵן זֶה אִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בְּמִדְר"ב, יב, ט) זֶה לְשׁוֹנוֹ, דְּבַר אַחֵר, 'נִצֵּר תִּאֲנֶה וְגו', אִינן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְפַח שְׂכָר בְּרִיָּה, בְּכָל מְקוֹם שְׂאֵיִם יִגַּע וְנֹוֹתֵן נִפְשׁוֹ עַל הַדְּבַר אִינן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְפַח שְׂכָרוֹ וְכו', וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּמִשְׁה שְׂנַתָּן נִפְשׁוֹ עַל שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים

שְׁעֵשָׂה מִשָּׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלָאכָה, חָבִיב לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל־מַלְאכָה. וְהַטַּעַם, כִּי גְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה (בכא בתרא ט, א). וּמִדָּה לֹא מִדָּה בְּגֵגֶר מִדָּה, שְׁנֵיתִיחַד לֹא לְבָדוֹ הַדְּבֹר

שְׁנֵיתִיחַד (במדבר ז, א) וְיִהְיֶה בְּיוֹם כָּלוֹת מִשָּׁה. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר, שְׁנֵיתִיחַד (שמות פרק ט) בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה, עַבְדְּךָ. וְזוֹ הִיא פְּנֵת הַמְּדַרְשׁ, שֶׁהַדְּבֹר

זרע שמיזון המבאר

חָבִיב לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל־מַלְאכָה - יוֹתֵר מִכָּל הַנְּדָבָה, וּמִכָּל עֲבוֹדַת הַמְּלָאכָה עֲצֻמָּה.¹

וְהַטַּעַם שְׂדִיבֹרוֹ לְאַחֲרִים חָבִיב יוֹתֵר, כִּי גְדוֹל שְׂכָרוֹ שֶׁל הַמַּעֲשֵׂה - הַמְּזוּזוֹ אֶת הַאֲחֵרִים לְתַת צְדָקָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, יוֹתֵר מִן הַשֹּׂכֵר שֶׁל הָעוֹשֶׂה וְנוֹתֵן צְדָקָה וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת, כַּמְּבֹאֵר בְּגִמְרָא (ב"ב ט, א)². וְכֵן כֵּן גְדוֹל שְׂכָרוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ, שְׂזִירָז וְלִימַד אֶת הַאֲחֵרִים אֵיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמַּשְׁכָּן, יוֹתֵר מִהַשֹּׂכֵר שֶׁל הַמִּתְנַדְּבִים לְמַשְׁכָּן, וְשֶׁל עוֹשֵׂי הַמַּשְׁכָּן.³

הַקְּב"ה קָרָא לְמִשָּׁה מֵאוֹהֵל מוֹעֵד, לְהַרְאוֹת שֶׁהַמַּשְׁכָּן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ

וְזֶה שְׂמִימֵי הַמְּדַרְשׁ, שְׁנֵיתִיחַד הַדִּיבֹר לְמִשָּׁה, כְּכַתוּב וְיִקְרָא אֶל מִשָּׁה, הַכוּוֹנָה שֶׁבְּשֹׁכֵר שְׂמִשָּׁה דִּיבֵר אֶל הָאוֹמְנִים, וְלִימַדֵם אֶת מַעֲשֵׂה הַמְּלָאכָה, שֶׁזֶה הִיָּה חָבִיב מִהַנְּדָבָה וְהַמְּלָאכָה עֲצֻמָּה, כְּפִי שֶׁהַתְּבָאֵר, מִדָּה לֹא הַקְּב"ה מִדָּה בְּגֵגֶר מִדָּה - שְׂשִׁילֵם לֹא שֹׁכֵר, הַדְּרֹמָה לְפַעֲלוֹהַ הַטּוֹבָה שְׂעֵשָׂה,⁴ שְׁנֵיתִיחַד לֹא לְמִשָּׁה לְבָדוֹ הַדְּבֹר תוֹדָה

בְּעֲצֻמָּה עֲשָׂה אֶת כּוֹלוֹ, שְׁנֵיתִיחַד (במדבר ז, א) וְיִהְיֶה בְּיוֹם כָּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת הַמַּשְׁכָּן. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר - עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה שֶׁל הַמַּשְׁכָּן וְכָלוֹ וּבְגֵדֵי הַכְּהוֹנָה, הַזְּכוּר שְׂמוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שְׁנֵיתִיחַד (שמות פרק ט) בְּכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט מִהַמְּלָאכָה בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה, וְזֶה דוּמָה מִשָּׁה לְנוֹצֵר תְּאֵנָה, שֶׁאֵף שֶׁהוּא עֲצֻמָּה לֹא נִטַע אֶת עֵץ הַתְּאֵנָה, מִכָּל מְקוֹם, בְּשֹׁכֵר שְׂשִׁמְרוּ, מֵאֲכִילִים אוֹתוֹ מִפִּירוֹתָיו כֵּאלִילוֹ הוּא עֲצֻמָּה נִטַעוּ, וְכֵן מִשָּׁה נִקְרָא הַמַּשְׁכָּן עַל שְׂמוֹ, כֵּאלִילוֹ הוּא עֲשָׂאוּ, בְּשֹׁכֵר שִׁשְׁמְרוּ וְזִירָזוּ אֶת כָּל עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, וְלִימַדֵם כִּי צִדַּד יַעֲשׂוּ, עַבְדְּךָ.

שְׂכָרוֹ שֶׁל מִשָּׁה שְׂלִימַד אֶת הָאוֹמְנִים, גְּדוֹל מִשְׁכֵר הָאוֹמְנִים עֲצֻמָּה

וְעַל פִּי זֶה מְבֹאֵר, שֶׁזֶה הִיָּה גַם בְּפִנֵּת הַמְּדַרְשׁ שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁהַקְּב"ה אָמַר לְמִשָּׁה, דִּיבֹרוּךְ חָבִיב עָלַי יוֹתֵר מִן הַכָּל, אֵינִי הַכוּוֹנָה לְדִיבֹרוֹ עִם הַקְּב"ה, אֲלֵא שְׂהַדְּבֹר שְׂעֵשָׂה מִשָּׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלָאכָה, לְלַמַּדֵם כִּי צִדַּד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלָאכָה,

ציונים ומקורות

וְזֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הַשְּׂקֵט וּבִטָּח עַד עוֹלָם. יג. מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ, שְׂעֵנִי גְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שִׁיךְ גַּם בְּמֵה שְׂמִשָּׁה לִימַד לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת אֶת מַעֲשֵׂה הַמַּשְׁכָּן. וְהִיָּינוּ, שֶׁלֹּא רַק בְּמִצְוֹת צְדָקָה שִׁיךְ גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה וְכו', אֲלֵא גַם בְּשֹׂאֵר מִצְוֹת. וְזֶה לְכַאוֹרָה דֵּלֵא כְּדַעַת הַמַּעֲשֵׂה רוּקָה (הַלְכוֹת מִתְנוֹת עֲנִיִּים פ"י ה"ו), שְׂרַק בְּמִצְוָה שִׁישׁ בַּה חֲסֵרוֹן כִּיס כְּגוֹן צְדָקָה, נֵאמַר שֶׁהַמַּעֲשֵׂה גְדוֹל, אֲבָל בְּמִצְוָה שֶׁאֵינִי בַּה חֲסֵרוֹן כִּיס, שִׁיךְ מֵה שֶׁאִמְרוּ בְּסִנְהֵדְרִין (צ"ט, ב), כָּל הַמַּעֲשֵׂה אֶת חֲבִירוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כֵּאלִילוֹ עֲשָׂה. יד. מְקוֹר עֲנִין תְּשׁוּלֵם שְׂכָר עַל יַד הַקְּב"ה בְּמִדָּה

(שמות לה, כו), וְכָל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֵן אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוֹב אֶת הָעֵינִים. ט. לְשׁוֹן הַפְּסוּקָה, וְיִהְיֶה בְּיוֹם כָּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת הַמַּשְׁכָּן וְיִמְשַׁח אֹתוֹ וְיִקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל בְּעָלֵי וְאֵת הַמְּזֻבָּח וְאֵת כָּל פְּלִיֵי וְיִמְשַׁחֵם וְיִקְדֹּשׁ אֹתָם. י. כְּמוֹ תְּחִילַת פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי (שמות ט, א) וְיִמֵן הַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עֲשׂוּ בְּגְדֵי שָׂרָד לְשָׂרָת בְּקֹדֶשׁ וְיַעֲשׂוּ אֶת בְּגְדֵי הַקְּדֹשׁ אֲשֶׁר לְאַתְרֵן בְּאֲשֶׁר צָוָה ה' אֶת מִשָּׁה. וְכֵן בְּכָל הַפֶּרֶשֶׁה. יא. וְכֵן בִּיאַר הַרְד"ל (בְּמִדְרָשׁ שֶׁם), שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא, לְדַבְּרֵיוּ בְּשִׁפְתֵי דַעַת הַהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה. יב. לְשׁוֹן הַגְּמְרָא, אָמַר רַבִּי אֲלַעְזָר, גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שְׂנֵאמַר (ישעיה לב, יז)

תוֹךְ הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁעָשׂוּ, פְּדָתִיב (ויקרא א, א) מְשַׁמַּע 'לְאִמְר' לְאַחֲרִים, וְהוּא סִימָן מֵאַהֲל מוֹעֵד לְאִמְר'. וְעוֹד, 'לְאִמְר' לְזִכּוֹת שְׁלוֹ.

ב

מִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, טו), כָּל תְּלִמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה מִזְבַּח הַיָּמִינוֹ. תִּדַּע לְךָ שְׁפֹן, שְׁהָרִי מִשָּׂה

מאמרם ז"ל
כל תלמיד
חכם שאין
בו דעת
נבלה מזבח
הימנו.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁעָשׂוּ עַל פִּי דִיבּוּרֵי, כִּאִלּוּ הוּא בַּעֲצָמוֹ עָשָׂה אֶת כָּל הַמִּשְׁכָּן, פְּדָתִיב (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאַהֲל מוֹעֵד לְאִמְר', הֵינּוּ שֶׁכֵּנֵג דִּיבּוּרֵי אֵלֵיהֶם בַּעֲנִין מִלֵּאכֶת הַקַּמַּת הָאוּהֵל מוֹעֵד, נִתְיַחַד בְּעִדְבּוּרֵי אֵלָיו דּוֹקָא שֶׁם.

וְעוֹד, שֶׁמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוּק זֶה 'לְאִמְר',

ב

תלמיד חכם צריך לבקש רחמים על הנצרך לו ולא יסמוך על זכותו

הִיָּה אֶדְוֵן הַנְּבִיאִים וְאֲבֵי הַחֲקָמִים וְכוּ', וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה כָל כֵּךְ חָשׁוּב, הִיָּה בּוֹ דַּעַת וְלֹא נִכְנָס לְפָנָיו שְׁפֹן - לְמַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים שֶׁלִּימַד לְאַחֲרִים אֶת מִלְּאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שְׁמֵדָה כִּנְגַד מֵדָה, זֹכָה שֶׁנִּצְטוּוּהָ גַם לְאִמְר לְאַחֲרִים אֶת צוּוֵי הַקַּב"ה שֶׁנֶּאֱמָרוּ אֵלָיו בְּאוּהֵל מוֹעֵד^{טו}.

דקדוקים במדרש שתלמיד חכם שאין בו דעת, הנבילה טובה הימנו

אֵיחָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, טו)^{טו}, כָּל תְּלִמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה - בַּעַל חַי שְׁמַת בְּלִי שְׁחִיטָה, אוֹ שְׁאִירַע פְּסוּל בְּשַׁחֲטוֹתוֹ, מִזְבַּח - חֲשׁוּבָה הִיא הַיָּמִינוֹ - מִתְלַמֵּיד חָכֵם זֶה. תִּדַּע לְךָ - תִּתְבּוֹנֵן וְתוֹכִיחַ בַּעֲצָמְךָ שֶׁהוּא כֵּן, שְׁהָרִי מִשָּׂה רַבִּינוּ

ציזנים ומקורות

כִּנְגַד מֵדָה, נִפְרַשׁ בַּמִּשְׁנָה (סוטה ט, א) [נוראה עוד בַּגְּמָרָא (שם יא, ב)].

טו. תְּמִצִּית הַדְּרוֹשׁ: א. הַקַּב"ה אִמְר לְמֹשֶׁה, שְׁדִיבּוּרֵי שֶׁמִּלְמַד וּמִזּוֹרֵי אֶת הָאוּמִינִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן, חָבִיב עֲלָיו יוֹתֵר מִן הַכָּל, שְׁהָרִי גְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה. ב. וּבִשְׂכַר זֶה שְׁדִיבּוּרֵי לְאוּמִינִים, זֹכָה מֵדָה בְּמֵדָה שְׁדִיבּוּרוֹ שֶׁל הַקַּב"ה נִתְיַחַד רַק עִמּוֹ בַּמִּשְׁכָּן.

א. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, דִּבְרַי אַחֲרֵי, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה', מִיֵּכֵן אִמְרוּ, כָּל תְּלַמִּיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה טוֹבָה הַיָּמִינוֹ. תִּדַּע לְךָ שֶׁכֵּן, צָא וְלַמַּד מִמֹּשֶׁה אֲבִי הַחֲכָמָה, אֲבִי הַנְּבִיאִים, שֶׁהוּצִיא יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַל יָדוֹ נַעֲשׂוּ כַּמָּה נִסִּים בַּמִּצְרַיִם וְנִוְרָאוּת עַל יָם סוּף, וְעַל לְשָׁמַי מְרוֹם, וְהוֹרִיד תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִתְעַסַּק

בַּמִּלְאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא נִכְנָס לְפָנָיו וּלְפָנָיו, עַד שֶׁקָּרָא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר. ב. שָׂאִין לוֹמֵר שֶׁהִיָּה אֶסוּר לְמַשֶּׁה לְהִכְנֵס בְּלִי קְרִיאָה, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ בַּסְּפָרָא (פ"א פ"ח), שֶׁרַק כִּשְׁשָׁן הֵעֲנֵן עַל הַמִּשְׁכָּן לֹא הִיָּה מֹשֶׁה רִשָּׁאִי לְהִכְנֵס, אֲבָל מִשְׁנַסְתַּלְק הֵעֲנֵן הִיָּה רִשָּׁאִי לְהִכְנֵס. וְכֵתוּב בַּעֲנִין אוּהֵל מוֹעֵד (שְׁמוֹת כה, כב) 'וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שֶׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפּוֹרֶת', שֶׁהַמִּשְׁכָּן נַעֲשֶׂה כְּדִי שִׁיכְנֵס בּוֹ מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְקַבֵּל הַדְּבָרֹת מֵאֵת הַקַּב"ה. אֲלֵא בַּעַל כְּרַחֵךְ לוֹמֵר, שֶׁהִיָּה מוֹתֵר לוֹ לְהִכְנֵס, וְאִף עַל פִּי כֵּן לֹא נִכְנָס בְּלֹא קְרִיאָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה בּוֹ יְדַעַת' לְנַהוּג כֵּן מִשּׁוּם דֶּרֶךְ אֶרֶץ. יִפָּה תוֹרַת הַשְּׁלֵם (ויק"ר שם). אִמְנָם רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְהֵלֵךְ מִפְּרִשׁ כּוֹנֵת הַמְּדַרְשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר. ג. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאַהֲל מוֹעֵד לְאִמְר'.

שֶׁהָבִיא רֵאֵיהּ מִמּוֹשֶׁה, אִינּוּ עַל עֵינָן
הַנְּבִלָה וְכוּ, וְעִי"ש.
וְעוֹד קִשָּׁה, לָמָּה נִקְטָה הָכָא דְּוָקָא
תְּלָמִיד חָכָם. וְאִיךְ אֶפְשָׁר
שִׁיְהִיהַ תְּלָמִיד חָכָם וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת.
וְלִדְרִינָן נִרְאָה לּוֹמַר, דְּבִפְרָק י"א
דְּסִנְהֶדְרִין (צב, א) אָמְרִינָן, כֹּל

וְהוּא תְּמוּהָ, אִיךְ יַחֲבִיב הַשֶּׁכֶל שֶׁהַנְּבִלָה
תְּהִיָה טוֹבָה מֵאִישׁ אֲנוּשִׁי, וְכֹל
שֶׁפֶן מִתְּלָמִיד חָכָם, וְכִמוֹ זֶר נֶחֱשֵׁב, וְכִבֵּר
צִוְחוֹ בּוֹ קִמְאִי.
וְעוֹד, מָה רֵאֵיהּ הִיא זֹו שֶׁהָבִיא מִמּוֹשֶׁה
לוֹמַר שֶׁנְּבִלָה טוֹבָה מִמְּנוּ.
וְהִיפָה תֵּאָר (השלם, שם) כְּתַב, שְׁוָה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

השלם כְּתַב (שם), שְׁוָה שֶׁהָבִיא רֵאֵיהּ
מִמּוֹשֶׁה, אִינּוּ עַל עֵינָן הַנְּבִלָה וְכוּ, אֵלֵא
עַל שְׂרָאוֹי לְתַלְמִיד חָכָם לְהַתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ
אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁהַתְנַהֵג מִשָּׁה, שֶׁלֹּא נִכְנַס עַד
שֶׁקִּרְאוּ הַקְּב"ה, וְעִי"ש.
וְעוֹד קִשָּׁה, לָמָּה נִקְטָה הָכָא דְּוָקָא תְּלָמִיד
חָכָם, וְלֹא אָמַר סַתָּם, שֶׁכֵּל אָדָם שָׂאִין בּוֹ
דַּעַת נְבִילָה טוֹבָה הֵימְנוּ. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת,
אִיךְ אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָה אָדָם תְּלָמִיד חָכָם, וְלֹא
יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת?

'אין בו דעת' להכיר שצריך לבקש כל דבר מהקב"ה

וְלִדְרִינָן נִרְאָה לּוֹמַר - לְבִאֵר דְּבִרֵי
הַמְדַרְשׁ, בְּהַקְדָּם מַה דְּבִגְמֵרָא בְּפְרָק
י"א דְּסִנְהֶדְרִין (צב, א) אָמְרִינָן, כֹּל מִי

וְהוּא תְּמוּהָ, שֶׁהָאִיךְ יַחֲבִיב הַשֶּׁכֶל -
הֵיִאךְ יִתְכַן לְשַׁכַּל הָאָדָם לְהַבִּין, שֶׁהַנְּבִלָה
תְּהִיָה טוֹבָה אִפִּילוּ מִסַּתָּם אִישׁ אֲנוּשִׁי
שָׂאִינוּ תְּלָמִיד חָכָם, מַחֲמַת חֲסִרוֹן זֶה שָׂאִין
בּוֹ דַּעַת, וְכֹל שֶׁפֶן שָׂאִין מִסַּתְּבֵר לוֹמַר
שֶׁהַנְּבִלָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִתְּלָמִיד חָכָם
שֶׁמַּעֲלָתוֹ עַדִּיפָה מִשָּׂאֵר כָּל אָדָם, וְכִמוֹ דְּבִר
זֶר נֶחֱשֵׁב דְּבִר זֶה¹, וְכִבֵּר צִוְחוֹ בּוֹ קִמְאִי -
הַקְשׁוּ כֵּן הַקְדָּמוֹנִים².

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מָה רֵאֵיהּ הִיא זֹו
שֶׁהָבִיא - אִיךְ מוֹכִיחַ הַמְדַרְשׁ מִמּוֹשֶׁה
שֶׁלֹּא נִכְנַס לְאוּהֵל מוֹעֵד עַד שֶׁקִּרְאוּ
הַקְּב"ה, לּוֹמַר שֶׁתְּלָמִיד חָכָם שָׂאִין בּוֹ
דַּעַת, נְבִלָה טוֹבָה מִמְּנוּ. וְהִיפָה תֵּאָר

ציונים ומקורות

דברים, לחכמה, ולתבונה, ולדעת. חכמה מה שלומד
מאחרים. ותבונה מוציא דבר מתוך דבר בדמיון.
ודעת היא מה שמשגי מדעתו. ולכן הקשה, שאם
הוא תלמיד חכם היאך יתכן שלא יהא בו דעת. ב.
ש'דעת' היינו שכל ללמוד, ועל כן הקשה, שאם אין
בו דעת, הרי בודאי לא הבין מה שלמד ואינו תלמיד
חכם. אמנם להלן מבאר רבינו 'דעת' האמור כאן
באופן אחר. וביפּה תואר השלם על המדרש כאן,
פירש שדעת הוא ענין מדות דרך ארץ, עיי"ש.
ח. לשון הגמרא, ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו
דעה אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיה כז, יא) 'כי לא
עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עשהו ויוצרו לא
יחננו'. ואמר רבי אלעזר, כל הנותן פיתו למי שאין
בו דעה, יסורין באין עליו, שנאמר (עובדיה א, ז)
'לחמן ישימו מזור תחתין אין תבונה בו', ואין מזור
אלא יסורין שנאמר (הושע ה, יג) 'זירא אפרים את
חליו ויהודה את מזורו'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם
שאין בו דעה, לסוף גולה, שנאמר (ישעיה ה, יג) 'לכן

ד. ע"פ לשון הפסוק (הושע ה, יב), 'אֶקְטָב לוֹ רְבִי
תוֹרָתִי כְּמוֹ זֶר נֶחֱשֵׁב'. ה. מצאנו קושיא זו
בלשון כזה, בספר לב אריה (פרשתנו אות יג) וד"ל,
במדרש זה צווחו בו קמאי דקמאי, איך מחייב השכל,
שהנבילה יהיה טובה מאיש אנושי וכל שכן מתלמיד
חכם, וכמו זר נחשב, והנה הרב בעל מתנות כהונה
גורס 'נמלה' טובה הימנו, אבל ראוי ונכון הוא ליישב
כפי הגירסא שלפנינו, ע"כ. ועיי"ש שביאר המדרש
בכמה אופנים. ועיי"ן עוד מתנות כהונה, עץ יוסף, ענף
יוסף (על המדרש), שביארו בכמה אופנים.
ו. לשון היפּה תואר, תדע לך שכן הוא, אי אפשר
לומר דמייתי ראייה דנבילה טובה הימנו, אלא
אעיקרא דמילתא מייתי ראייה, שראוי להיות דרך ארץ
בתלמיד חכם, דהרי משה רבינו ע"ה, שהיה גדול
החכמים והנביאים, הוצרך לזיהר גם בדרך ארץ.
ז. דברי רבינו כאן יש לבאר בשני אופנים, א. כוונתו
ש'דעת', היינו ידיעת התורה נראה רבינו יונה (אבות
פ"ג מ"ז), ש'שלש מוחות הם, ונחלקים לשלשה

מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנַאֲמַר (ישעיה כז, יא) 'כִּי לֹא עִם בִּינֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ'. וְעוֹד שָׁם, כָּל הַנּוֹתָן פֶּתוּ לְמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, יִסּוּרִין בְּאִים עָלָיו וְכוּ'. וְכָל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, לְסוּף גּוֹלָה, עֵב"ל.

וּפְרִשׁ מְהַרְשָׁ"א (שם ח"א ד"ה כל אדם),

דְּהֵאֵי שְׁאִין בּו דַּעַת, הוּא דוּמְיָא דְסִיפָא, דְּכָל מִי שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּמִתְחַלָּה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוּ שְׁלֵא הוּעִיל לוֹ, גְּמַר בְּדַעַתוּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַעֲשֵׂר שְׁלוֹ. וּמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת, אֵינּוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

שְׁאִין בּו דַּעַת, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנַאֲמַר (ישעיה כז, יא) 'כִּי לֹא עִם בִּינֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ' - הוּאִיל וְהַעֵם אֵין בּו בִּינָה וְדַעַת, עַל כֵּן לֹא יִרַחֵם עָלָיו הַקַּב"ה שְׁבֵרָאוּ, הֵרִי שְׁאִין לְרַחֵם עַל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת. וְעוֹד אָמְרוּ בְּגִמְרָא שָׁם, בְּלֵ הַנּוֹתָן פֶּתוּ - לְחַמּוּ, לְמִי שְׁאִין בּו דַּעַת, הֵרִי הוּא נַעֲנֵשׁ שִׁפּוּרִין בְּאִים עָלָיו וְכוּ'. וְעוֹד אָמְרוּ שֶׁם בְּגִמְרָא, שְׁכָל מִי שְׁאִין בּו דַּעַת, לְסוּף גּוֹלָה מַעִירוּ, עֵב"ל.

וּפְרִשׁ מְהַרְשָׁ"א (שם ח"א ד"ה כל אדם), דְּהֵאֵי שְׁאִין בּו דַּעַת - כּוּוֹנֵת מַה שְׁאִמְרוּ שֶׁם 'שְׁאִין בּו דַּעַת' הֵינּוּ שְׁאִינוּ מִתְבּוֹנֵן בְּדַעַתוֹ, אֵיךְ שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגַּחַה עֲלִיוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵהַקַּב"ה עַל דְּבַר, וְהוּא דוּמְיָא דְּמַה שְׁאִמְרוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַגְּמָרָא (שם) 2, דְּכָל מִי שֵׁישׁ בּו דַּעַת, לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּמַה שְׁדַקְדְּקוּ לּוֹמַר שְׁלִבְסוּף מִתְעַשֵּׂר, מִשּׁוֹם

שְׁמִתְחַלָּה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה - לְעַסוּק בְּמַשָּׂא וּמִתָּן כְּדִי לְהַתְעַשֵּׂר, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוּ שְׁהֵרִיבּוּי בְּסַחֲוֵרָה לֵא הוּעִיל לוֹ לְהַתְעַשֵּׂר, וְהֵיָה בּו דַּעַת לְהַתְבּוֹנֵן בְּסִיבַת הַדְּבַר, וְהֵבִינן שְׁהַעוֹשֵׂר אֵינּוּ תְלוּי רַק בְּרִיבּוּי בְּסַחֲוֵרָה, רַק נִצְרָךְ גַּם לְהַתְפַּלֵּל עַל כֵּךְ לְפָנֵי הַקַּב"ה, וְעַל כֵּן גְּמַר בְּדַעַתוּ, לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַעֲשֵׂר שְׁלוֹ - לְהַתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַקַּב"ה, שִׁיעֲשִׂיר אֹתוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵיָה בּו דַּעַת וְהַתְפַּלֵּל עַל כֵּךְ, נִתְקַבְּלָה תְּפִילַתּוֹ וְהַתְעַשֵּׂר. וּמִי שְׁאִין בּו דַּעַת - שְׁאִינוּ מִתְבּוֹנֵן בְּדַעַתוֹ, שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגַּחַה עֲלִיוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקַּב"ה עַל כֵּל דְּבַר, הֵרִי הוּא מְרַבָּה לְהַתְעַסֵּק בְּסַחֲוֵרָה, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת לְהַתְבּוֹנֵן בְּסִיבַת הָאֵמִיתִית שֶׁל הַעוֹשֵׂר, וְחוֹשֵׁב שֶׁהַעוֹשֵׂר תְלוּי רַק בְּרִיבּוּי הַהַתְעַסְקוֹת בְּסַחֲוֵרָה, לְכֵךְ אֵינּוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים - אֵינּוּ מִתְפַּלֵּל

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

גַּלָּה עֲמִי מִבְּלִי דַּעַת. ט. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'בִּיבֵשׁ קְצִירָה תִּשְׁבְּרָנָה נְשִׁים בְּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם בִּינֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ וְיִצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ'. י. רֵאָה מְסִילַת יִשְׂרָאֵל (פ"ב) שְׁבִיאָר דְּבֵרִי הַגְּמָרָא, שְׁכַשְׁהָאֵדָם אֵינּוּ מִפְּקַח עַל עֲצוּמוֹ, אֵף הַקַּב"ה אֵינּוּ מִפְּקַח עָלָיו. יא. לְשׁוֹן הַמְּהַרְשָׁ"א, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר כּוּ. לְכַאוּרָה קֶשֶׁה, שְׁהֵרִי נִאֲמַר (קְהֵלֵת ט, יא) 'לֹא לְחַכְמִים לַחֵם וְלֹא לְנַבּוֹנִים עוֹשֵׂר' וְגו'. וְיֵשׁ לִישֵׁב, עַל פִּי מַה שְׁכַתְּבַת בְּפִרְק בְּתֵרָא דְּנֵדָה (ע, ב), מַה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִתְעַשֵּׂר, אִמְר לִיָּה, יִרְבָּה בְּסַחֲוֵרָה וְכוּ', אִמְר לִיָּה, הִרְבָּה עֲשׂו כֵּן וְלֹא הוּעִילוּ, אֵלֹא יִבְקֵשׁ רַחֲמִים לְמִי שְׁהַעוֹשֵׂר שְׁלו, וְזֶה שְׁאִמְר כָּל שֵׁישׁ בּו דַּעַת לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, דְּבַתְחִילָה מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה, וּלְבִסּוּף שְׂרוּאָה בְּשִׁכְלוּ וְדַעַתוֹ, שְׁלֵא

הוּעִיל לוֹ, גְּמַר בְּדַעַתוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַעוֹשֵׂר שְׁלו. וְזֶה שְׁאִמְר בְּהַפֵּךְ זֶה, מִי שְׁאִין בּו דַּעַת סוּף הוּא גּוֹלָה וְכוּ', דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְרַבָּה בְּסַחֲוֵרָה וְלֹא הוּעִיל לוֹ, וּלְפִי שְׁאִין בּו דַּעַת אֵין מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וְנַעֲשֶׂה עֵנִי, לְבִסּוּף וְהוּא גּוֹלָה אֵף מִמְקוּמוֹ, שְׁצִרִיךְ לְמַכְרוּ מַחְמַת דַּחְקוֹ, וְק"ל. כָּל אָדָם שְׁאִין בּו דַּעַת אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו כּו'. הָא וְדֵאֵי, דִּיש לְרַחֵם עַל כָּל מַעֲשִׂי שְׁלֵא בְּטִלוּ צוּרְתָן כְּפִי הַבְּרִיאָה, אֲבָל הָאֵדָם כִּיּוֹן שְׁנִבְרָא בְּדַעַתוֹ וּבְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַּעַת הֵרִי הוּא מֵאֲבָד צוּרְתוֹ, וְאֵין זֶה כְּלָל 'כָּל מַעֲשִׂי' לְרַחֲמוֹ, כִּי הָאֵלּוּקִים עֲשָׂאו יִשְׂר בְּדַעַת. וְכֵן הוּא בְּמַהְרָשָׁ"א בְּסַנְהֶדְרִין (עב, א). יב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמְר רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּו דַּעַת, לְסוּף מִתְעַשֵּׂר, שְׁנִאֲמַר (מְשִׁלִּי כז, ד) 'זְבֻדַּעַת חֲדִירִים יִמְלָאוּ כָּל הַזֶּן יִקַּר

וְלִפְּי זֶה, 'דְּעָה' זו, רְצָה לוֹמַר, שְׁאִינוּ מְפִיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיזוּנָה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ. וְהַתְּלִמִּיד חָכֵם שְׂיֹדֵעַ הַתּוֹרָה וְיֹדֵעַ כַּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְּרִי שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה, וְלִמָּה אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. אֶלָּא וְדָאֵי

וְנַעֲשֶׂה עָנִי וְלִבְסוּף גּוֹלָה. וְלִכֵּן אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, דְּוִדָּאֵי יֵשׁ לְרַחֵם עַל כָּל בְּרִיּוֹתָיו שֶׁלֹּא בְּטָלוּ צוּרְתָן כְּפִי הַבְּרִיאָה, אֲבָל הָאָדָם פִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּדַעַתוֹ וְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַעַת הֲרִי הוּא מְאֹבֵד צוּרְתוֹ, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' לְרַחֲמוֹ וְכו', עכ"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

הַכוּוּנָה שְׁאִינוּ מֵתְבוּנָן בְּדַעַתוֹ, אֵיךְ שֶׁהַכֵּל בָּא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשִׁצְרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקַּב"ה שִׁמְלָא אֵת כָּל צָרְכֵינוּ.

תלמיד חכם שאין בו דעת,
סומך על זכויותיו ואינו מבקש רחמים

וְלִפְּי זֶה יֵשׁ לְפַרְשׁ כֵּן גַּם ב'דְּעָה' זו שֶׁהוּבָא בְּמִדְרַשׁ, בְּתַלְמִיד חָכֵם שְׁאִין בּוֹ דַעַת, שֶׁרְצָה לוֹמַר, שְׁאִינוּ מְפִיר שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיזוּנָה שֶׁל הַקַּב"ה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ¹⁰. וְהַתְּלִמִּיד חָכֵם, שְׂיֹדֵעַ אֵת הַתּוֹרָה, וְיֹדֵעַ מִתּוֹךְ לִימּוּדוֹ, אֵת כַּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא¹¹, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְּרִי שְׁהַפֵּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה, וְאִם כֵּן לִמָּה אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכֵינוּ. אֶלָּא וְדָאֵי

לְהַקַּב"ה שִׁיעֲשִׂיר אוֹתוֹ, וְלִכֵּן אִינוּ מֵתְעַשֵּׂר אֶלֶּא נַעֲשֶׂה עָנִי, וְלִבְסוּף גּוֹלָה מִמְקוֹמוֹ, לְפִי שִׁצְרִיךְ לְמַכּוּר אֵת בֵּיתוֹ מִחֲמַת דַּחְקוֹ. וְלִכֵּן אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, דְּאֵיךְ שֶׁבּוֹדָאֵי יֵשׁ לְאָדָם לְרַחֵם עַל כָּל בְּרִיּוֹתָיו - אֵיךְ עַל בְּעֲלֵי הַחַיִּים שֶׁבְּרָא הַקַּב"ה, שְׁלֹא בְּטָלוּ צוּרְתָן מִכְּפִי שֶׁהָיוּ בְּעַת הַבְּרִיאָה וְכִמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם עֲלֵיהֶם, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים קמ"ה, ט) 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשֵׂיו'¹², אֲבָל הָאָדָם פִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּדַעַתוֹ וְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַעַת לְהַתְּבוּנָן וְלְבַקֵּשׁ מֵהַקַּב"ה, הֲרִי הוּא מְאֹבֵד צוּרְתוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בְּעַת שֶׁנִּבְרָא, שֶׁהָרִי נִבְרָא עִם דַעַת, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' שִׁצְרִיךְ לְרַחֲמוֹ וְכו' כְּפִי שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם, עכ"ל¹³. וּמְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הַמַּהְרֵש"א, שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שְׁאִין בּוֹ דַעַת,

צִיּוֹנִים וּמְקוּדוֹת

עַל שִׁירַת הַעֲקֵרֵב שְׁאוֹמֵר אֵת הַפְּסוּק 'טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו', שֶׁעֲקִיצָתוֹ הִיא רַק לְרַשְׁעִים הַרְאוּיִים לְכַךְ, שֶׁהַקַּב"ה מֵרַחֵם רַק עַל הַמַּכְרִיִּים שֶׁהֵם 'מַעֲשֵׂה יָדָיו' וּמְחַזְקִים בְּבְרִיתוֹ. וְהוּבָאוּ דְבָרֵיהֶם בְּטַעַם הַצְּנִי (ח"ד לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת ד"ה לִינִי) בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א. ¹⁰ בְּכַךְ מִיּוֹשֶׁבֶת הַקּוֹשִׁיא, שְׁאִם אֵין בּוֹ דַעַת, הֵיאֵךְ יִתְכַּן שִׁיְהִי תְלִמִּיד חָכֵם, כִּי כוּוֹנֵת 'דַעַת' הֵיינו לְהַתְּבוּנָן בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיזוּנָה וְלְבַקֵּשׁ מִהַשִּׁי"ת עַל צָרְכֵינוּ. ¹¹ שֶׁעַל יָדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה, מְגִיעַ הָאָדָם לְהַכִּיר אֵת הַקַּב"ה, כְּמְבֹאֵר בְּסִפְרֵי (פְּרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן לֵג, ו), תַּן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבַבְךָ, שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ, אֵתָּה מְכִיר אֵת מִי שֶׁאִמְרוּ וְהִיא הָעוֹלָם, וּמְדַבֵּק בְּרַכְיֵנו. וְרָאָה עוֹד לְשׁוֹנוֹ הַזֶּה שֶׁל רַבֵּינוּ (פְּרִשְׁת צו אוֹת ו) 'זֶה שֶׁתֵּא רַבָּא שְׁפִיר קָאֵמַר כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּשִׁלְיֻמוֹת וּבְכָל לְבוֹ אִינוּ צְרִיךְ וְכו', כִּי מַעֲצָמוּ יוֹדָה עַל מִצִּיאוֹת ה' בְּלִי קַרְבָּן, אִם יִתְעַסֵּק בָּה בְּלִב שְׁלֵם.

וְנַעֲשִׂים, ע"כ. אִמְנֵם לְפָנֵינוּ בְּגִמְרָא, מִימְרָא זוֹ אֵינָה בְּסִיפָא, אֶלֶּא נֹאמְרָה לְפָנֵי הַמִּמְרֹת שְׁמֵי שְׁאִין בּוֹ דַעַת אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו וְכו'. וְכֵן הוּא גַּם הַסֹּדֵר בְּמַהְרֵש"א. ¹² י.ג. וּמְבֹאֵר בְּגִמְרָא (ב"מ פה, א) וּבִירוּשָׁלַיִם (כְּלָאִים פ"ט ה"ג) שֶׁרַבִּי הַקְּדוֹשׁ רִיחֵם עַל הַעַכְבְּרִים, וְקָרָא עַל כֵּךְ אֵת הַפְּסוּק 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו', וּמְפָנִי כֵךְ רִיחַמוּ עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם וְנִסְתַּלְקוּ יוֹסוּרֵיוֹ שְׁבָאוּ עָלָיו מְפָנִי שֶׁלֹּא רִיחֵם עַל בַּהֲמָה שֶׁנִּלְקַחָה לְשַׁחֲטָהּ, עֵינֵי שׁ. יד. לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַעֲרִי עַל דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א, מִהַמְּבֹאֵר בְּבְרִכּוֹת (ז, א) שֶׁאָסוּר לְקַלֵּל אֵת הַרְשָׁעִים, מִפְּנֵי שְׁכַתוּב 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו'. אוֹלַם דְּבָרָיו עוֹלִים יִפֵּה לְפִי מָה שֶׁדַּרְשׁוּ בִּלְקוּט שְׁמַעוּנִי (נְחוּם רַמֵּז תְּקַסָּא), 'טוֹב ה' לְכָל', יִכּוֹל לְכָל, תְּלַמּוּד לּוֹמַר 'וּרְחַמֵּי עַל כָּל מַעֲשָׂיו'. וּפְרִישׁ הַזֵּית רַעֲנָן, דְּרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו, פִּירוּשׁוֹ, לְמִי שֶׁדוֹמֵן לְעוֹשִׂיהֶן וְעוֹשִׂין רַצּוֹן קוֹנֵם. וְכַעֲיֵן זֶה בִּיאַר הַמְּבִי"ט בְּפִירוּשׁוֹ לְפָרֵק שִׁירָה (בְּסוּף סִפְרוֹ בֵּית אֱלוֹקִים)

צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֻקְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ אֵף בְּלֹא בְקָשַׁת רַחֲמִים, וּמִשׁוֹם הַכִּי, אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. וְעַל זֶה אָמַר, נְבִלָה טוֹבָה הֵימְנוּ. דְּבִפְרָק י"ד דְּשִׁבְתָּ (קח, א) אֵיתָא,

שֶׁהַתְּפִלִּין נִכְתָּבִין עַל עוֹר נְבִלָה וְטִרְפָּה, מְשַׁל לְשֵׁנֵי אֲנָשִׁים, אַחַד הֲרָגוּ מִלֶּךְ, וְאַחַד הֲרָגוּ אִיסְפַּקְלָטוֹר, אֵיזָה מִהֶם מְשַׁבַּח, הוּי אֹמְרָ, זֶה שֶׁהֲרָגוּ מִלֶּךְ. וְאִם כֵּן, נְבִלָת וְטִרְפּוֹת הֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים מִהַשְׁחֻטוֹת, אָמַר לִיהָ הֵהוּא מֵינָא,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהֵטַעַם שְׂאִינוּ מִבְּקֵשׁ צִרְכֵינוּ, הוּא לְפִי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֻקְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁסּוֹבֵר שְׂבוּכוֹת זֶה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, אֵף בְּלֹא בְקָשַׁת רַחֲמִים. וּמִשׁוֹם הַכִּי - שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ, אֵין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַקְבָּ"ה עַל צִרְכֵינוּ.

דְּקְדוּקִים בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁהִנְבִּילָה מִשְׁבַּחַת מֵהַשְׁחוּטָה

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן, שֶׁעַל זֶה - עַל תְּלִמִיד חֶכֶם זֶה שְׂאִין בּוֹ דַעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עֲצֻמוֹ, אָמַר הַמְּדַרְשׁ, שֶׁנְּבִילָה טוֹבָה הֵימְנוּ, בְּהַקְדָּם מֵהַגְּמָרָא דְּבִפְרָק י"ד דְּשִׁבְתָּ (קח, א) "אֵיתָא, שֶׁהַתְּפִלִּין נִכְתָּבִין - מוֹתֵר לְכוֹתֵבָן אֵף עַל עוֹר שֶׁל נְבִילָה וְטִרְפָּה" שֶׁל בְּהַמָּה טְהוּרָה^ט, אֵף עַל פִּי שֶׁהִבְשֵׁר שֶׁלֵּה אֲסוּר בְּאִכְלָהּ, וּמִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא אֵת טַעַם דִּין

זֶה, עַל פִּי מְשַׁל לְשֵׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁהִתְחַיִּיבוּ מִיתָה לְמֶלֶךְ מַחֲמַת שְׁחֻטָּאוֹ לוֹ, הַאֲחָד מִהֶם הֲרָגוּ הַמֶּלֶךְ בְּעֲצֻמוֹ, וְאַחַד - וְהַשֵּׁנִי, הֲרָגוּ אִיסְפַּקְלָטוֹר - שֶׁר הִטְבַּחִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּצוּוֵי הַמֶּלֶךְ, אֵיזָה מִהֶם מְשַׁבַּח - מְכוּבָד יוֹתֵר, הוּי אֹמְרָ, זֶה שֶׁהֲרָגוּ הַמֶּלֶךְ, לְפִי שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּעֲצֻמוֹ טִיפַל בְּהַרְיָגוֹתוֹ, וּמִשְׁמַע מִכָּן, שֶׁהוּא מְכַבְּדוֹ אֵף עַל פִּי שְׁחֻטָּא נִגְדָּר^ב. וְאִם כֵּן, נְבִילָת וְטִרְפּוֹת - שְׂמַתוֹ עַל יַדֵּי הַקְבָּ"ה בְּעֲצֻמוֹ, אֵף שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת בְּאִכְלָהּ, הֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים לְפָנֵי הַקְבָּ"ה מִהַשְׁחֻטוֹת, שֶׁנִּשְׁחַטוּ עַל יַדֵּי בְּנֵי אָדָם, שֶׁהֵם שְׁלוּחֵי שֶׁל הַקְבָּ"ה^א. וּמִמִּילָא יֵשׁ לְלַמּוּד בְּקַל וְחוֹמֵר, שֶׁאִם הַעוֹר שֶׁל הַבְּהֵמָה הַשְׁחוּטוֹת כְּשִׁירָה לְתַפְלִינָן, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהַעוֹרוֹת שֶׁל הַנְּבִילָת וְהַטְּרִיפוֹת כְּשִׁירוֹת לִכָּן. אָמַר לִיהָ הֵהוּא מֵינָא - שֶׁאֵל

צִיּוּנִים וּמִקְדוּוֹת

הֵיָה בָּה מוּם שְׂמַחֲמָתוֹ לֹא הֵיָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת י"ב חוֹדֵשׁ, אֵף אִם לֹא הֵיָה נִשְׁחַטָּת. יב. בְּהַמָּה טְהוּרָה, הֵיָינוּ בְּמָה שֵׁיֵשׁ לָהּ סִימְנֵי כְּשֵׁרוֹת, שֶׁהֵיא מְפֻרְסָת פְּרִסָּה וְגַם מַעֲלַת גְּרָה, שֶׁאִם נִשְׁחַטָּה כְּהַלְכָתָה מוֹתֵר לֹאכְלָהּ, כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּפִרְשַׁת שִׁמְיָי (וּיקרא יא). כ. בְּנוֹר הַקְדוֹשׁ (עַל ב"ד לט, יח) בִּיאָר, שֶׁבְּפֻרְעֻנוֹת הַבָּאָה עַל יַדֵּי הַקְבָּ"ה בְּעֲצֻמוֹ, יֵשׁ יוֹתֵר כְּבוֹד, מִהַפְּרֻעֻנוֹת הַבָּאָה עַל יַדֵּי שְׁלִיחַ הַקְבָּ"ה [וְעֵינֵין שֶׁם שְׁלֻעֲנִין 'בְּזִיּוּן', כְּשֶׁהוּא נַעֲשֶׂה עַל יַדֵּי שְׁלִיחַ יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר בְּזִיּוּן]. וְרָאָה מַחֲנֵה חַיִּים (שְׁרִי"ח ח"ג סִימָן סה ד"ה ירדִי), שֶׁמִּשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שְׁעוֹנֵשׁ הַבֵּא ע"י הַקְבָּ"ה עֲצֻמוֹ, הוּא דִּין אֲמַת וְנֻכּוֹן. כא. כְּנַסָּא רַחֲמִים לְהַחֲזִיד"א (מִסְכַּת סוֹפְרִים פ"א ה"ב תוֹסְפּוֹת ד"ה תְּהוּרָה אֲמַרָה) הִבִּיא שְׁבִינִית וְרָדִים (או"ח כָּלל ב' סִימָן טו) הִרְבָּה לְתַמּוּהָ עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנִּתֵּן חֲשִׁיבוֹת לְבְּהַמָּה שְׂמַתָּה מֵאֲלֵיהָ, עַל בְּהַמָּה שֶׁנִּשְׁחַטָּה, וְהֵלָא כְּעַל חֵי אֵין לוֹ מַעֲלָה רַק שִׁיחֵיהָ לְמֵאֲכַל אָדָם. וּכְנַסָּא רַחֲמִים

יז. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, תְּנוּ רַבְּנָן, כּוֹתֵבִין תְּפִלִּין עַל גְּבִי עוֹר בְּהַמָּה טְהוּרָה, וְעַל גְּבִי עוֹר חֵיה טְהוּרָה, וְעַל גְּבִי עוֹר נְבִלוֹת וְטִרְפוֹת שֶׁלֵּהֵן וְכו', אֲבָל אֵין כּוֹתֵבִין, לֹא עַל גְּבִי עוֹר בְּהַמָּה טְמֵאָה, וְלֹא עַל גְּבִי עוֹר חֵיה טְמֵאָה, וְאִינוּ צָרִיךְ לוֹמַר עַל גְּבִי עוֹר נְבִלָה וְטִרְפָּה שֶׁלֵּהֵן וְכו'. וְזוֹ שְׂאִילָה שֶׁאֵל בִּיתוּסִי אַחַד אֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגְּרָסִי, מְנִיין שְׂאִין כּוֹתֵבִין תְּפִלִּין עַל עוֹר בְּהַמָּה טְמֵאָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יג, ט) 'לְמַעַן תְּהִיָה תוֹרַת ה' בְּפִיךָ' מְדַבֵּר הַמוֹתֵר בְּפִיךָ, אֲלֵא מַעֲתָה עַל גְּבִי עוֹר נְבִלוֹת וְטִרְפוֹת אֵל יִכְתְּבוּ. אֲמַר לוֹ, אֲמַשׁוּל לָךְ מִשְׁלַם לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה, לְשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְחַיִּיבוּ הַרְיָגָה לְמַלְכוּת, אַחַד הֲרָגוּ מֶלֶךְ, וְאַחַד הֲרָגוּ אִיסְפַּקְלָטוֹר, אֵיזָה מִהֶם מְשׁוּבָח, הוּי אֹמְרָ, זֶה שֶׁהֲרָגוּ מֶלֶךְ. אֲלֵא מַעֲתָה יֵאָכְלוּ. אֲמַר לִיהָ, תְּהוּרָה אֲמַרָה (דְּבָרִים יד, כא) 'לֹא תֵאָכְלוּ כָּל נְבִילָה', וְאֵת אֲמַרָת יֵאָכְלוּ. אֲמַר לִיהָ, קְאָלוּס. יח. נְבִילָה, הֵיא בְּהַמָּה שְׂמַתָּה שֶׁלֵּא עַל יַדֵּי שְׁחִיטָה כְּשִׁירָה. טְרִיפָה, הֵיא בְּהַמָּה שֶׁנִּשְׁחַטָּה, אֵךְ

שְׁשָׁאל הַמִּין, וּמָכַל שְׁפָן, אִיךָ הַמִּין
בְּעֵצְמוֹ שֶׁבַח תְּשׁוּבָה זו.
וְתַרְיָן הָעֵינִין יַעֲקֹב (שבת שם ד"ה אלא, בתירון
השני), שְׁמַאֲתוֹ לֹא תִצָּא הָרְעוּת,

אֶלָּא מַעֲתָהּ יֶאֱכְלוּ. אָמַר לִיה, הַתּוֹרָה
אָמְרָה (דברים יד, כא) 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נְבֵלָה',
וְאֵת אֲמַרְתָּ, יֶאֱכְלוּ. אָמַר לִיה, קְאָלוּם.
וְקִשָּׁה, מַה תְּשׁוּבָה הִיא זו לְמָה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

וְקִשָּׁה - יש להקשות על דברי הגמרא, מַה
תְּשׁוּבָה הִיא זו - שאיסור אכילת הנבילה
כתובה בפסוק, לְמָה שְׁשָׁאל הַמִּין, שהרי
בודאי גם המין ידע, שאיסור זה כתוב בתורה
בפירושו²¹, אלא ששאל את רבי יהושע מהו
טעם של האיסור, ואם כן קשה מה נתכוון
להשיב לו מלשון הפסוק²². וּמָכַל שְׁפָן שִׁישׁ
להקשות, אִיךָ הַמִּין בְּעֵצְמוֹ שֶׁבַח תְּשׁוּבָה זו²³.

איסור אכילת נבילה, כדי לשלם לכלבים את שכרם

וְתַרְיָן הָעֵינִין יַעֲקֹב (שבת שם ד"ה אלא,
בתירון השני)²⁴, שְׁהָרִי כְּתוּבוֹ הַמְּפֹרְשִׁים, מֵאֲתוֹ
- מאת הקב"ה, לֹא תִצָּא הָרְעוּת - לא יצא

מִן אַחַד אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגֵּרְסִי, אָלָּא מַעֲתָהּ
- שהנבילות יותר משובחות מהשחוטות לפי
שהקב"ה בעצמו הרגם, יֶאֱכְלוּ - יהא מותר
לאכול את בשר הנבילות, שנדרוש קל
וחומר, שאם השחוטות מותרות, כל שכן
הנבילות. אָמַר לִיה - ענהו רבי יהושע הגרסי
לאותו מין, הַתּוֹרָה אָמְרָה בְּפִירוּשׁ (דברים יד,
כא)²⁵ 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נְבֵלָה', וְאֵת אֲמַרְתָּ,
יֶאֱכְלוּ. והרי מה שכתוב בתורה בפירושו
שהוא אסור, אי אפשר להתירו מחמת קל
וחומר או סברא אחרת. אָמַר לִיה הַמִּין לְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ הַגֵּרְסִי, קְאָלוּם - משובח טעם זה,
כלומר, המין הודה לדברי רבי יהושע.

ציונים ומקורות

ממין המותר, ואע"פ שיהא נבלה, מטעם הכרח
משל רבי יהושע. אם נאמר שהוא מאמר החלט,
ראוי לומר שגם התפילין לא יהיו נכתבים על עור
נבלה אף על פי שתהיה טהורה, ואם אינו מאמר
מדויק אלא הכוונה בו ממין המותר לפיך, אפילו
שהיה נבלה, מטעם הכרח משל רבי יהושע, אם כן
תאכל הנבלה כשתהיה ממין טהור. ומה תועיל
תשובת רבי יהושע באמרו התורה אמרה וכו', כי
ע"ז אנו דנין לדעת כונת התורה פירוש מצוה זאת,
ושאינן ראוי שבדברי תורה תהיה שום סתירה
רחמנא ליצילן מלחשוב כן. ועיין שם מה שביאר
בדברי הגמרא. וראה בית האוצר (מערכת א' כלל עו)
שעשועי רעיונים (דרך חיים כלל ה), שדקדקו כן
בדברי הגמרא. כו. לשון העינין יַעֲקֹב, עוד
נראה לי לומר פירושו הגמרא, אמר ליה קאלוס, על
פי הטעם לשבח שכתבו המפרשים, מאתו לא תצא
הרעות, כי אף גם שהקב"ה מביא רעה על אדם,
הוא תמיד טובה לאחר, למשל אם אדם מת קודם
זמנו, יורשיו יורשים ממונו, וכן כל דבר כיוצא
בזה. והוא הדין נמי הכי באמת, זה שנתנבלה בידי
שמים משובחת יותר, ומינאן יהא מותר לאכלו. רק
לכך אסור, כדי שיאכלו הכלבים הנבילה,
וכדאמרינן, אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, לכך
אמרה תורה 'לכלב תשליכון אותו', בשכר שקיימו

ביאר, דודאי ידוע דשבח גדול לבהמה הוא
לשוחטה ותהיה מאכל לצדיק, והוא תכלית מעלתה,
וכמו שאמרו בברכות (יז, א) סוף בהמה לשחיטה.
אמנם זהו רק לענין בשר הבהמה, אבל לענין עור
הבהמה שבחו מרובה כשהרגו המלך.
כב. לשון הפסוק, 'לֹא תֹאכְלוּ כֹל נְבֵלָה לְגֵר אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְיֶאֱכְלוּ אוֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי פִי עַם קְדוֹשׁ
אֲתָה לָהּ' אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֲמֹי'.
כג. שאם לא כן, לא היה מקשה כלום.
כד. ויתכן לבאר קושיית רבינו באופן אחר,
שבדאי המין לא התכוין להקשות מנין שהנבילה
אסורה, רק קושייתו היתה שממה שנבילה אסורה
באכילה, ושחוטתה מותרת, מוכח שהסברא שהנבילה
חשובה יותר משום שנהרגה על ידי הקב"ה, אינה
סברא נכונה, וממילא שוב אין הוכחה שיהא מותר
לכתוב תפילין על עור נבילה. וראה בעיני יַעֲקֹב
(שבת שם) שביאר כעין זה. כה. ב'הכותב' (על
העין יַעֲקֹב שם) כתב וזה לשונו, 'כפי העינין הראשון,
תשובת רבי יהושע היא כמערכה על הדרוש,
וקושיית הבייתוסי צודקת מצד חלוקה הכרחית,
והוא שראוי לומר מה נפשך, או מ"ש מן המותר
לפיך הוא מאמר החלט או לא, רצוני לומר, שצריך
שיהיה מותר לפיך לגמרי שיהא ממין טהור וגם
בשחיטה מותרת, או שנאמר אין צריך אלא שיהיה

שָׂכַר כֹּל בְּרִיָּה (מכילתא פרשת משפטים, מסכתא דכספא פ"ב), בְּשָׂכַר שְׁקִימוֹ צוּוּי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹא חֲרָצוּ לְשׁוֹנֵם לְיִשְׂרָאֵל (שמות י"א, ז), לְכֹד לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ (שם כ"ב, ל), עכ"ל.

וְאִם כֵּן, הַנְּבִלָה אֵינָה נֹאכְלָת, לְפִי שְׂפָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ שָׂכַר כֹּל בְּרִיָּה.

כִּי אִף שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא רָעָה עַל הָאָדָם, הוּא תָּמִיד טוֹבָה לְאַחַר, שְׂאֵם אָדָם מֵת, יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְהוּא הַדִּין גַּמְו, דְּבַהֲמָה שְׁנַתְּנַבְלָה בְּיַדֵּי שָׁמַיִם מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר, וּמִן הַדִּין הִיָּה מִתֵּר לְאַכְלָה, רַק לְכֹד אָסוּר, כְּדִי שְׂאִיכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת הַנְּבִלָה, שְׂאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ

זרע שמיזון המבאר

ולכך חפץ הקב"ה שהכלבים יקבלו את בשר הנבילות, בְּשָׂכַר שְׁקִימוֹ צוּוּי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם שְׁלֹא חֲרָצוּ - לא שיננו את דְּשׁוֹנֵם דְּיִשְׂרָאֵל להזיקם קודם שיצאו ממצרים, כמו שנאמר (שמות י"א, ז) וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה^ט, לְכֹד צִוּוּה הַקְּב"ה שֶׁלֹא יֵאָכְלוּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׂרַיִם נְבִילָה וְטְרִיפָה, אֲלֵא לְשִׁבְבַת תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ (שם כ"ב, ל), כְּמִבּוֹאֵר בְּמִכְלִיתָא (פרשת משפטים, מסכתא דכספא פ"ב)^ט, עכ"ל^ט.

וְאִם כֵּן, מֵה הַטַּעַם שֶׁבִשְׂרַיִם הַנְּבִילָה אֵינָה נֹאכְלָת - אֵינָה מוֹתֵרַת בִּאֲכִילָה לְיִשְׂרָאֵל, הוּא לְפִי שְׂפָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ לְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם^ט, שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ הַשָּׂכַר הַמְּגִיעַ לְכָל בְּרִיָּה. וְהֵנָּה, הִרִי

דְּבַר רַע^ט, כִּי אִף שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא רָעָה עַל הָאָדָם, אֵינָה רַעָה גְּמוּרָה, אֲלֵא הוּא תָּמִיד טוֹבָה לְאָדָם אַחַר, שְׂאֵם אָדָם מֵת קוֹדֵם זְמַנּוֹ, וְהוּא רַע לוֹ, הִרִי יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְהוּא טוֹב לְהֵם שֶׁבֵּא לִידֵם מִמּוֹן מוֹרִישִׁים^ט, וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְהוּא הַדִּין גַּמְו, דְּבַהֲמָה שְׁנַתְּנַבְלָה בְּיַדֵּי שָׁמַיִם, מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מִבְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַטָה, וּמִן הַדִּין הִיָּה מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְאַכְלָה, רַק לְכֹד אָסוּר לְאַכְלָה, כְּדִי שְׂאִיכְלוּ הַכְּלָבִים אֶת הַנְּבִילָה, וְנִמְצָא שֶׁהָאִסוּר אֲכִילָה לְיִשְׂרָאֵל, אִף שֶׁהוּא רַע לְהֵם, מְכַל מְקוּם הוּא טוֹב לְכָלֵבִים. וְהַטַּעַם שֶׁחֲפֵץ הַקְּב"ה לְהֵאָכֵל הַנְּבִילָה לְכָלֵבִים, הוּא מְשוּם שְׂאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ - מוֹנַע אֶת הַשָּׂכַר הַמְּגִיעַ לְכָל בְּרִיָּה,

ציונים ומקורות

מ' יום, ושתקן משה. ט. לשון הפסוק, וְאֲנִשִּׁי קֹדֶשׁ תִּקְוִין לִי וּבְשָׂרַיִם בְּשָׂדֵה טְרִפָה לֹא תֵאָכְלוּ לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ. ט. ז"ל המכילתא, לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ וכו', לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכַר כָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ, אִמֵּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, תֵּן לוֹ שָׂכָרוֹ, וְהֵלֵא דְּבַרֵּים קָל וְחוֹמֵר, וְמֵה אִם חִיָּה כָךְ, אָדָם לֹא כָל שָׂכַר שְׂאִינוֹ מְקַפֵּחַ שָׂכָרוֹ וכו'. ט. ב. יש לעיין בדברי העיון יעקב, שֶׁמִּשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שֶׁלֹא רַק בְּטְרִיפָה נֶאֱמַר שֶׁנִּיתְּנָה לְכָלֵבִים בְּשָׂכָרָם, אֲלֵא גַם בְּנְבִילָה. וְלִכְאוּרָה נִרְאֶה בְּמִכְלִיתָא שֶׁם, שֶׁרַק הַטְּרִיפָה נִיתְּנָה לְהֵם וְלֹא הַנְּבִילוֹת, שׁוּה לְשׁוֹנוֹ, לְלַמֵּד שֶׁחֲלָב מְכּוּבָד מִן הָעֵבֶד, שֶׁהַטְּרָפָה לְכָלֵב, וְנְבִילָה לְעַבְדֵּי, לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכַר כָּל בְּרִיָּה וכו', וצ"ע. ט. ג. מְבּוֹאֵר מְדַבְּרֵי רַבֵּינוֹ, שֶׁמֵּה

צוּוּי שֶׁל הַקְּב"ה בְּמִצְרַיִם, שֶׁלֹא חֲרָצוּ לְשׁוֹנֵם בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם. כ.ז. מְלִיצָה זו ע"פ לשון הפסוק (איכה ג, לח), מְפִי עֲלִיוֹן לֹא תִצָּא הַרְעוֹת וְהַטּוֹב. כ.ח. רֵאָה בְּרִכּוֹת (נ"ט, ב), מֵת אֲבִיו וְהוּא יוֹרְשׁוֹ, בְּתַחֲלִילָה אֹמֵר 'בְּרוּךְ דִּין הָאֵמֶת', וְלְבִסּוּף הוּא אֹמֵר 'בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'. כ.ט. בְּמִדְרַשׁ (שְׁמוֹר"ר ל"א, ט) מוֹבָא, שֶׁאִמֵּר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵיבִים אֲתֵם לְכָלֵבִים, שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁהִגַּרְתִּי בְּכוּרֵי מִצְרַיִם וְהִיוּ הַמִּצְרַיִם יוֹשְׁבֵינִי כָל הַלַּיְלָה וְקוֹבְרִין מִתִּיהֵם, וְהַכְּלָבִים נּוֹבְחִין לְהֵם וְלְיִשְׂרָאֵל אֵינִן נּוֹבְחִין, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ, לְפִיכֵךְ אֲתֵם חֵיבִים לְכָלֵבִים. וְרֵאָה עוֹד בְּמִדְרַשׁ (שם כ, יט), שֶׁבְּתוֹךְ הַפְּלִטְרִין הִיָּה יוֹסֵף קְבוּר כְּדֹרֵךְ שֶׁהַמְּלָכִים קְבוּרִים, וְעַשׂוֹ מִצְרַיִם כְּלָבִים שֶׁל זֶהָב בְּכַשְׁפִּים שֶׁאֵם יָבֵא אָדָם לְשֵׁם יֵהִיוּ נּוֹבְחִים וְקוֹלֵן הוֹלֵךְ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַלֵּךְ

וְאִף לְפִלְבִים מִמְצִיא הַמְזוֹן בְּעַת
שְׁשׂוּאָאִים אוֹתוֹ, בְּדַכְתִּיב (תהלים קמו, ט)
'נֹתָן לְבַהֲמָה לְחֻמָּה לְבִנֵי עֵרֵב
אֲשֶׁר יִקְרָאוּ'.

וְזֶה שְׁאִין בּוֹ דַעַת, שְׁאִינוּ מִבְקֵשׁ
רְחֻמִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוּ
רוֹצֵה לָתֵת לוֹ, וְאִיהוּ דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ.

רַק סוֹמֵךְ עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו.
וְעַכְשָׁנוּ מְבִיא רְאִיָּה מִמְשָׁה, שְׁאִף עַל
פִּי שְׁהִיָּה לוֹ כֹּל כֶּךָ זְכוּת, עִם

וְזֶה שְׁמִשׁוֹן הַמְבִאָד

בְּקֶשֶׁת הַבְּרָבִים שֶׁהֵם מִתְפַּלְלִים מִלְפָּנָיו עַל
מְזוֹנוֹתֵיהֶם, וְלִשְׁלֵם לָהֶם אֶת שְׂכָרָם, וְשִׁמְכֵךְ
יִלְמְדוּ הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהַקְּב"ה מִמְלֵא אֶת הַצָּרִיכִים
אֲחֵר שִׁמְבֻקֵּשׁ אוֹתָם מִלְפָּנָיו, וְאִף שִׁישׁ לוֹ
זְכוּיּוֹת, זְקוּק הוּא לְבַקֵּשׁ עַל צָרְכָיו, וְהוּא -
הַתְּלִמִּיד חָכֵם שְׁאִין בּוֹ דַעַת, אִינוּ מְשִׁתְּבַח
לְבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹתָיו מֵאֵת הַשָּׁמַיִם, רַק סוֹמֵךְ עַל
מַעֲשֵׂה יָדָיו - עַל זְכוּת תוֹרָתוֹ וְחֻכְמָתוֹ.¹⁷

אִף¹⁷ לְבְּרָבִים, הַקְּב"ה מִמְצִיא - נֹתָן לָהֶם
הַמְזוֹן, רַק בְּעַת שְׁשׂוּאָאִים - שֶׁהֵם מִבְקֵשִׁים
אוֹתוֹ מִמְנוּ, בְּדַכְתִּיב (תהלים קמו, ט) 'נֹתָן
לְבַהֲמָה לְחֻמָּה לְבִנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ' -
כְּשֶׁהִבְעִלִי חַיִּים יִקְרָאוּ לְהַקְּב"ה וַיִּבְקֶשׁוּ
מֵאֵתוֹ לְהַמְצִיא לָהֶם אֶת מְזוֹנָם, וְאִף הַכְּלָבִים
נִכְלְלוּ בְּדַבְרֵי הַפְּסוּק.¹⁸

רִאִיָּה מִמְשָׁה שְׁאִין לְתִלְמִיד חָכֵם לְסַמֵּךְ עַל זְכוּתוֹ
וְעַכְשָׁנוּ מְבִיא הַמְדַרְשׁ רְאִיָּה שְׁאִין רִאִיוֹ
לְתִלְמִיד חָכֵם לְסַמֵּךְ עַל זְכוּת תוֹרָתוֹ
וְחֻכְמָתוֹ¹⁹, מִמְשָׁה, שְׁאִף עַל פִּי שְׁהִיָּה לוֹ
כֶּךָ כֶּךָ זְכוּת, שֶׁהִיָּה אָבִי הַחֲכָמָה, וְאָבִי
הַנְּבִיאִים, וְשֶׁהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַל
יָדוֹ נַעֲשׂוּ כִּמָּה נִסִּים בְּמִצְרַיִם, וְנוֹרָאוֹת עַל
יָם סוּף, וְעַל לַשְׁמַיִם מְרוֹם וְהוֹרִיד תוֹרָה
מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִתְעַסַּק בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן²⁰, עִם

וְאִילוֹ תִלְמִיד חָכֵם זֶה שְׁאִין בּוֹ דַעַת,
כְּלוֹמֵר, שְׁאִינוּ מִבְקֵשׁ רְחֻמִים מֵהַקְּב"ה
שִׁימְלֵא לוֹ אֶת צָרְכָיו, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוּ
רוֹצֵה לָתֵת לוֹ, וְאִיהוּ דְאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ -
הוּא גֵרֵם לְהַפְסִיד אֶת עֲצָמוֹ, שִׁמְחַמֵּת שְׁאִינוּ
מִתְפַּלֵּל, אִין הַקְּב"ה מִמְלֵא מִשְׁאֲלוֹתָיו.

וְכִן²¹ הַנְּבִיָּה טוֹבָה מִמְנוּ, לְפִי שְׁכַמְבוֹרָא
בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא, הַנְּבִיָּה מְשִׁתְּבַח בְּמָה
שְׁמֹתָה בִּידֵי שָׁמַיִם - שְׁבִדוּקָא הַקְּב"ה עֲצָמוֹ
הוֹרֵג אוֹתָם, כְּדִי לְהַפִּיק בְּכֶךָ אֶת רְצוֹן -

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

מִתְלַמֵּד חָכֵם שְׁאִין בּוֹ דַעַת, כִּיּוֹן שְׁאִין הַכוּוֹנָה לְנִבְלִיָּה
עֲצָמָה, אֲלֵא לְדִין תּוֹרָה לְגַבֵּי הַנְּבִילָה. ²² וּבְכֶךָ
מִיוֹשֵׁב לְמָה נִקְטַ הַמְדַרְשׁ בְּדוּוּקָא תִלְמִיד חָכֵם שְׁאִין בּוֹ
דַעַת, לְפִי שֶׁבְּתִלְמִיד חָכֵם שִׁיךְ יוֹתֵר הַחֲשֵׁשׁ שִׁימְכֵךְ
עַל זְכוּת תּוֹרָתוֹ, וְלֹא יִבְקֵשׁ מֵהַקְּב"ה אֶת צָרְכָיו.
²³ פִּירוּשׁ, שְׁכוּוֹנַת הַמְדַרְשׁ נְבִילָה טוֹבָה הִימְנוּ
הִינּוּ, שְׁמֵדַת הַנְּבִילָה שִׁמְשִׁתְּבַחַת בְּמָה שְׁמַתָּה בִּידֵי
שָׁמַיִם דוּוּקָא, כְּדִי לְקַיֵּם בְּקֶשֶׁת הַכְּלָבִים לְמִזוֹנוֹתֵיהֶם,
טוֹבָה יוֹתֵר מִתְלַמֵּד חָכֵם שְׁאִין בּוֹ דַעַת, שְׁאִינוּ מִשְׁתַּבַּח
בְּכֶךָ, שֶׁהִרִיךְ צִרִיךְ הוּא לְהַתְּפַלֵּל, וְהוּא סְבוּר שְׁאִינוּ צִרִיךְ
לְהַתְּפַלֵּל, וְסוֹמֵךְ עַל זְכוּיּוֹתָיו. וּמְבִיא הַמְדַרְשׁ רִאִיָּה לְכֶךָ
מֵהַתְּנַהֲגוּתוֹ שֶׁל מִשָּׁה. וְכִיּוֹן שְׁאִינוּ מוֹצִאִים שְׁאִף
הַנְּבִילָה עוֹשֶׂה כֶךָ, מִמִּילָא מִי שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה כֶךָ, הַנְּבִילָה
- דְּהִינּוּ עֵינֵין אִיסוּרָה לְאָדָם וְנִתְיַנְתָּה לְכָלֵב הַמְּבַקֵּשׁ
עֲלֵיהּ, טוֹבָה הִימְנוּ. ²⁴ ע"פ לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ שֵׁם.

שְׁצִיּוּהַ הַקְּב"ה לָתֵת לְכָלֵב אֶת בֶּשֶׂר הַטְּרִיפּוֹת, אִין זֶה
רַק מְשׁוּם שֶׁחֲפֵץ הַקְּב"ה לָתֵת לָהֶם אֶת שְׂכָרָם, רַק גַּם
מְשׁוּם שֶׁחֲפֵץ בְּכֶךָ לְלַמֵּד לְבָאֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכָר
שֶׁל כָּל בְּרִיָּה. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן רִשִׁי (שְׁמוֹת כב, ל), אִם
כֶךָ מֵהַתְּלַמֵּד לְוִמֵר 'לְכָלֵב', לְמִדְךָ הַכְּתוּב, שְׁאִין הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה. ²⁵ נִרְאֵה
שְׁכוּוֹנַת רְבִינוּ הִיא, שְׁאִף הַכְּלָבִים שִׁמְגִיעַ לָהֶם מְזוֹן מִן
הַדִּין, מְשׁוּם שֶׁלֹּא חָרְצוּ לְשׁוֹנֵם נֹגַד יִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם, מְכַל מְקוֹם הֵם אִינֵם סוֹמְכִים עַל זְכוּתָם, אֲלֵא
אִף הֵם מִתְפַּלְלִים לְפָנֵי הַקְּב"ה עַל מְזוֹנוֹתֵיהֶם,
וְכִשְׁמִתְפַּלְלִים הַקְּב"ה מִמְצִיא לָהֶם בֶּשֶׂר נְבִילוֹת
לְמִזוֹנָם. ²⁶ רִאֵה תוֹסְפוֹת בְּכָבָא בְּתִרָא (ה, א
ד"ה כְּלָב), שְׂרַמְנוּ בְּפִסּוּק 'נֹתָן לְבַהֲמָה לְחֻמָּה לְבִנֵי
עוֹרֵב וְגוֹ', 'בְּהַמָּה' בְּגִימַטְרִיא כְּלָב. ²⁷ בְּכֶךָ
מִתְרַץ רְבִינוּ הִיאךְ יִתְכַן שְׁנִבְלִיָּה תְהִיָּה יוֹתֵר טוֹבָה

כָּל זֶה, לֹא נִכְנַס עַד שֶׁקִּרְאוּ הַקְּדוֹשׁ שְׁפוּבֵר שְׁבוּכוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ הוּא. הַפֶּךְ דַּעַת זֶה הַתְּלִמִּיד חָכֵם, יַעֲשֶׂה עִמּוֹ מוֹבָה בְּלֹא בִקְשַׁת רַחֲמִים.

ג

מִקְרִיבִים, לְמַה הַפֶּךְ רִשׁוֹ, שְׁמֹתֶחֱלָה הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ מִלֵּת 'אָדָם', וְאַחַר כֵּן 'כִּי יִקְרִיב', דְּמִיּוּרֵי בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מַה צִּרְךָ לְלַמֵּד זֶה מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהֵלֵא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (דְּבוּרָא דְנִדְבָה פִּרְשָׁתָא ה, ב) אָמְרוּ, 'קִרְבָּנוֹ' (ויקרא שם, י), לְהוֹצִיא אֶת הַגְּזוּל. וְעוֹד,

פֶּסוּק (ויקרא א, ב) 'אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, פִּרֵּשׁ רִשׁוֹ, כִּשְׂיִקְרִיב, בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין. 'אָדָם', לְמַה נֶּאֱמַר, מַה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל, שֶׁחָבַל הָיָה שְׁלוֹ, אַף אֲתֵם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגְּזוּל, עכ"ל.

פסוק 'אדם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, כִּשְׂיִקְרִיב, בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין וכו', מַה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל וכו'.

זרע שמיזון המבאר

הַתְּלִמִּיד חָכֵם, שְׁפוּבֵר שְׁבוּכוֹתוֹ - בִּזְכוּת תּוֹרָתוֹ וּחְכָמָתוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ מוֹבָה, וַיִּמְלֵא כָל צִרְכּוֹ, אַף בְּלֹא בִקְשַׁת רַחֲמִים^ב.

כָּל זֶה, לֹא סִמַּךְ עַל זְכוּיוֹתָיו, לֹמַר שְׂרָאוִי הוּא לְקַבֵּל טוֹבָה מֵאֵת הַקַּב"ה וְלִהְיוֹת לִפְנֵי, וְלֹא נִכְנַס לְאוֹהֵל מוֹעֵד, עַד שֶׁקִּרְאוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶה הַפֶּךְ דַּעַת זֶה

ג

לא יקריב מה שאינו שלו בזוהרות

הַפְּסוּק, שְׁמֹתֶחֱלָה הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ מִלֵּת 'אָדָם' הַכְּתוּבָה תַּחֲלִילָה בַּפְּסוּק, וְרַק אַחַר כֵּן לְפָרֵשׁ אֵת תִּיבוֹת 'כִּי יִקְרִיב' שֶׁנִּכְתְּבוּ בַּחֲמִשָּׁה הַפְּסוּק, שֶׁמֵּהֵם נִלְמַד דְּמִיּוּרֵי בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה. ב. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מַה צִּרְךָ לְלַמֵּד זֶה - שֶׁאִסוּר לְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹת מִן הַגְּזוּל מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהֵלֵא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (דְּבוּרָא דְנִדְבָה פִּרְשָׁתָא ה, ב) אָמְרוּ, שֶׁמִּתִּיבַת 'קִרְבָּנוֹ' שֶׁכְּתוּבָה לְהֵלֵן (ויקרא שם, י), דוֹרְשִׁים, לְהוֹצִיא - לְמַעַט אֶת הַגְּזוּל שֶׁאִינוֹ כָּשֵׁר לְקַרְבָּן. וְעוֹד,

דְּקוּדִים בְּדַבְרֵי רִשׁוֹ וּבַפְּסוּק 'שׁוֹנָא גַזַּל בְּעוֹלָה' בַּפְּסוּק (ויקרא א, ב) 'אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם, פִּרֵּשׁ רִשׁוֹ, כִּשְׂיִקְרִיב' פִּירוּשׁוֹ כִּשְׂיִקְרִיב, כִּי אֵין הַפְּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּקִרְבָּנוֹת חוֹבָה אֲלֵא בְּקִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְבַר הַעֲנִין - הַפְּרָשָׁה. 'אָדָם', לְמַה נֶּאֱמַר, לְלַמְדֵנוּ מַה - כְּמוֹ שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגְּזוּל, שֶׁהָרִי חָבַל הָיָה שְׁלוֹ, אַף אֲתֵם לֹא תִקְרִיבוּ מִן הַגְּזוּל, עכ"ל.⁵
א. מִקְרִיבִים, לְמַה הַפֶּךְ רִשׁוֹ אֵת סֵדֶר

ציונים ומקורות

א. תְּמוּצֵית הַדְּרוֹשׁ: א. הַמְדַרְשׁ קוֹרָא 'תְּלִמִּיד חָכֵם שְׂאוֹן בּוֹ דַּעַת', לְתִלְמִיד חָכֵם שְׁפוּבֵר שְׁבוּכוֹת תּוֹרָתוֹ יִמְלֵא הַקַּב"ה כָּל צִרְכּוֹ, וְאֵין לוֹ דַּעַת לְהַבִּין שְׂצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צִרְכּוֹ מֵאֵת הַקַּב"ה וְלֹא לְבַטּוֹחַ בּוֹכּוּיוֹתָיו. ב. וְזֶה שֶׁאִמְרָה הַמְדַרְשׁ שֶׁנִּבְלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ, הֵינּוּ לְפִי שֶׁנִּבְלָה מִשְׁתַּבַּחַת שֶׁנִּהְרַגָה עַל יְדֵי הַקַּב"ה, כְּדִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתּוּדַע שֶׁהַקַּב"ה אֵינוֹ מִקְפַּח שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, וְנוֹתֵן לְכָללִים אֵת שְׂכָרָם, וְזֶה יוֹבֵן שֶׁהַקַּב"ה מִמְלֵא אֵת כָּל מִשְׁאָלוֹת הַמְּבַקְשִׁים מֵאֵתוֹ צִרְכֵיהֶם,

א. הַמְדַרְשׁ קוֹרָא 'תְּלִמִּיד חָכֵם שְׂאוֹן בּוֹ דַּעַת', לְתִלְמִיד חָכֵם שְׁפוּבֵר שְׁבוּכוֹת תּוֹרָתוֹ יִמְלֵא הַקַּב"ה כָּל צִרְכּוֹ, וְאֵין לוֹ דַּעַת לְהַבִּין שְׂצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צִרְכּוֹ מֵאֵת הַקַּב"ה וְלֹא לְבַטּוֹחַ בּוֹכּוּיוֹתָיו. ב. וְזֶה שֶׁאִמְרָה הַמְדַרְשׁ שֶׁנִּבְלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ, הֵינּוּ לְפִי שֶׁנִּבְלָה מִשְׁתַּבַּחַת שֶׁנִּהְרַגָה עַל יְדֵי הַקַּב"ה, כְּדִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתּוּדַע שֶׁהַקַּב"ה אֵינוֹ מִקְפַּח שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, וְנוֹתֵן לְכָללִים אֵת שְׂכָרָם, וְזֶה יוֹבֵן שֶׁהַקַּב"ה מִמְלֵא אֵת כָּל מִשְׁאָלוֹת הַמְּבַקְשִׁים מֵאֵתוֹ צִרְכֵיהֶם,

קרא כתיב (ישעיה סא, ח) 'שנא גזל בעולה'. ועוד, מהו הטעם שנתן שהכל הנה שלו, וכי לא הנה די לומר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, ותו לא, שאנו יודעים שהכל הנה שלו.

ובאמת, שגם על הקרא גופיה יש להקשות, דמהו הלשון 'שנא גזל בעולה', אם איתא ד'קרבנו' להוציא את הגזל, פשיטא ששנא

פסוק 'שנא גזל בעולה'.

אותו, ועוד לא יחשב לו כלל לקרבן, ומדכתיב 'שנא גזל בעולה', נראה, שהגם שהוא קרבן, אף על פי כן שנא אותו, והדבר צריך באור.

ויש לומר, דמלת 'אדם' דהכא, דמשמע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, כמו שפרש רש"י, הוא פרוש לפסוק 'שנא גזל בעולה', ומפרש במאי קמירי. דאי בגזל ממש, פשיטא דלא איצטרדי, דמ'קרבנו' נפקא. אלא

זרע שמישון המבאר

הקב"ה שנא אותו - את הקרבן שהוקרב באיסור. ועוד, שכיון שהפסוק אסר קרבן שהוא גזול, הרי לא יחשב לו כלל לקרבן, ומדכתיב 'שנא גזל בעולה' שהכתוב קראו עולה, נראה, שהגם שהוא קרבן ואינו פסול, אף על פי כן הקב"ה שנא אותו, והדבר צריך באור מפני מה שונא אותו אם הוא כשר לקרבן.

קרא כתיב (ישעיה סא, ח) שהקב"ה 'שנא גזל אפילו בעולה' שמקריבים לפניו.

ג. ועוד יש להקשות, מהו הצורך בטעם שנתן רש"י, שאדם הראשון לא הקריב מן הגזל לפי שהכל הנה שלו, וכי לא הנה די לומר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, ותו לא - ושוב לא היה צריך להוסיף ולומר שהכל היה שלו, שהרי אנו יודעים שלא יתכן להיות שהקריב מגזל משום שהכל הנה שלו, ומה צורך לאריכות דברים זו.

ד. ובאמת, שגם על הקרא גופיה - על הפסוק 'שנא גזל בעולה' עצמו, יש להקשות, דמהו כוונת הלשון שבפסוק 'שנא גזל בעולה', מה בא ללמדנו שהוא שונא עולה מגזל, הלא אם איתא דהפסוק 'קרבנו' בא להוציא את הגזל וללמד שאסור להקריבו, הרי פשיטא שאם עבר על האיסור

'אדם' ממעט קרבן ממון שאינו ודאי שלו

ויש לומר, דמלת 'אדם' דהכא, דמשמע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל כמו שפרש רש"י, הוא פרוש לפסוק 'שנא גזל בעולה', והוא מפרש במאי קמירי - איזה קרבן הקב"ה שונא. דאי נימא שכוונת הפסוק בגזל ממש, פשיטא דלא איצטרדי - לא הוצרך פסוק זה לומר שהוא שנאו, דמ'קרבנו' נפקא שהוא פסול, כמו שדרשו בתורת כהנים. אלא על כרחך,

ציונים ומקורות

אמר להם, ממני ילמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס, אף הקדוש ברוך הוא אמר 'אני ה' שונא גזל בעולה', ממני ילמדו בני, ויבריחו עצמן מן הגזל. [ואף שהפסוק הזה הוא מדברי קבלה ואינו פסוק מפורש בתורה, מכל מקום הבין רבינו שהלימוד מאדם הראשון גם כן אינו לימוד מפורש אלא דרשא ואסמכתא בעלמא, ומאחר שהדבר מפורש בקבלה, יש להבין מפני מה צריכים לדרוש רמו זה.]

או מן העוים לעלה זכר תמים יקריבנו'. ד. לשון הפסוק, 'כי אני ה' אהב משפט שנא גזל בעולה ונתתי פעלתם באמת וברית עולם אכרות להם'. ואמרו בגמרא (סוכה ל, א), ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה', משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס, אמר לעבדיו תנו מכס למוכסים, אמרו לו, והלא כל המכס כולו שלך הוא,

וְאִם בֶּן, זֶה הֶעֱגֵל הַנּוֹלָד בְּרִשּׁוֹתָיו שֶׁל מוֹכֵר הוּא שְׁלוֹ, וְלִמָּוָה הוּא שְׁלוֹ, לְפִי שְׂאִין לַחֲבֵרוֹ רְאִיָּה, אָבֵל אֵין הִכִּי נְמִי אֶפְשֵׁר שֶׁהוּא שֶׁל הַלּוֹקַח, שְׁנוֹלָד לְאַחַר שְׁלֵקָתוֹ, וְהוּי גֹזֵל בְּיַד הַמוֹכֵר. וְאִם הַמוֹכֵר מֵבִיא זֶה הֶעֱגֵל לְקָרְבַּן חוֹבָתוֹ, הַאי וְדַאי לֹא נִתְמַעַט מִ'קָרְבָּנוֹ', שְׁהֵרִי אֵינּוּ גֹזֵל, הוֹאִיל שֶׁעֲבָבּוּ בְיָדוֹ בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין.

הָכָא מֵיירִי בְּמִמּוֹן הַמְּטוֹל בְּסַפֵּק, דְּאִמְרִינן הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה, כְּגוֹן הֵחִיא דְּפָרֵק ח' דְּמִצְעָא (ק, א), הַמְּחַלֵּיף פָּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָהּ, זֶה אוֹמֵר מִשְׁלֵקְתִּי, וְזֶה אוֹמֵר עַד שְׁלֹא מְכַרְתִּי, דְּלִרְבָּנָן, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה, וְכֵן פָּסֵק בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף (חוּשֵׁן מִשְׁפֵּט) סִימָן רכ"ג (ס"א), וְעִינֵין שָׁם.

זרע שמישון המבאָר

אסור להביא קרבן חובה מממון של ספק כי אינו ודאי שיצא ידי חובתו

וְאִם בֶּן, אִמְנֵם זֶה הֶעֱגֵל הַנּוֹלָד בְּרִשּׁוֹתָיו שֶׁל מוֹכֵר הוּא שְׁלוֹ, וְהִתְעַם לָמָּוָה הוּא שְׁלוֹ, לֹא מִשּׁוּם שֶׁבּוֹדָאוֹת זֶה כֵּךְ, אֵלֹא רַק לְפִי שְׂאִין לַחֲבֵרוֹ הַלּוֹקַח רְאִיָּה, וְלִכְךָ אֵין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הַמוֹכֵר בְּלִי רְאִיָּה. אָבֵל אֵין הִכִּי נְמִי, הֵרִי אֶפְשֵׁר - יִתְכֵן שֶׁהֵאֱמַת הִיא שֶׁהוּא שֶׁל הַלּוֹקַח, וְהֵינְנוּ בְּאוֹפֵן שְׁנוֹלָד הֶעֱגֵל לְאַחַר שְׁלֵקָתוֹ - שִׁקְנָה אֵת הַפְּרָה, וְאִם הֵינְנוּ יוֹדְעִים שֶׁכֵּךְ הִיָּה הֵרִי הֶעֱגֵל הַזֶּה בְּיַד הַמוֹכֵר. וְעַכְשֵׁיו שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעִים בְּרִשּׁוֹת מִי נּוֹלָד הֶעֱגֵל, אִם הַמוֹכֵר מֵבִיא זֶה הֶעֱגֵל לְקָרְבַּן חוֹבָתוֹ, הַאי וְדַאי לֹא נִתְמַעַט מִ'קָרְבָּנוֹ' שֶׁאִסוּר לְהַקְרִיבוֹ, שְׁהֵרִי לְהַלְכָה אֵינּוּ גֹזֵל, הוֹאִיל שֶׁעֲבָבּוּ בְיָדוֹ בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין.

הָכָא מֵיירִי בְּמִי שְׂרוּצָה לְהַבִּיא קָרְבָּן, מִמְּמִוֹן הַמְּטוֹל בְּסַפֵּק - שִׁישׁ סַפֵּק לְמִי הוּא שֵׁיךְ, דְּאִמְרִינן הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה - שְׂאִין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִמִּי שֶׁהֵמִמוֹן נִמְצָא בְּרִשּׁוֹתָיו, עַד שִׁבִּיא הַתּוֹבֵעַ רְאִיָּה שֶׁהֵמִמוֹן שֵׁיךְ לוֹ, כְּגוֹן הֵחִיא דְּשֵׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בְּפָרֵק ח' דְּבַבְא מִצְעָא (ק, א), הַמְּחַלֵּיף פָּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָהּ, זֶה - הַקּוֹנֵה אוֹמֵר הֶעֱגֵל נּוֹלָד מִשְׁלֵקְתִּי - אַחֲרֵי שִׁקְנִיתִי אוֹתָהּ, וְהֵרִי הוּא שְׁלִי, וְזֶה - הַמוֹכֵר אוֹמֵר, הוּא נּוֹלָד עַד שְׁלֹא מְכַרְתִּי - לְפָנֵי שִׁמְכַרְתִּיהּ, וְהֵרִי הוּא שְׁלִי, דְּלִרְבָּנָן, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה, וְאִם לֹא יֵבִיא הַלּוֹקַח רְאִיָּה בְּעֵדִים, שֶׁהֶעֱגֵל נּוֹלָד אַחֲרֵי שִׁקְנָה אֵת הַפְּרָה, מִחֲזִיקִים אֵת הֶעֱגֵל בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל בַּעַל הַפְּרָה, וְכֵן פָּסֵק בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף (חוּשֵׁן מִשְׁפֵּט) סִימָן רכ"ג (ס"א), וְעִינֵין שָׁם.

ציזנים ומקודות

ממון המוטל בספק חולקין. ובמקום אחר מפורש יותר (ב"ק מו, א) אמר רב יהודה אמר שמואל, זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ז. לשון השו"ע, המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו, וילדה, וטען בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור, ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה, וכן המוכר שפחתו וקבל המעות, וילדה, המוכר אומר שילדה קודם שקבל המעות, והלוקח אומר, אחר כך ילדה, אפילו אם הלוקח טוען ברי. והמוכר טוען שמה, על הלוקח להביא ראיה וכו'.

ה. מדובר במקרה שהמוכר והלוקח התנו ביניהם להחליף את הפרה והחמור, וכשבעל הפרה מושך את החמור קונה את החמור, ובעל החמור קונה מאליו את הפרה שעדיין נמצאת בביתו של בעליה הקודמים. ולא ידוע אם העגל נולד לפני קנין המשכה ושייך למוכר, או אחרי הקנין ושייך ללוקח. לדעת חכמים, כיון שהוא ספק, ההלכה היא שהמוציא מחבירו עליו הראיה, והעגל נשאר ברשותו של הבעלים הראשונים של הפרה. ו. לפנינו בגמרא לא נזכרה בפירושו דעת רבנן, אלא ששאלו מפני מה לא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, ואמר רב יהודה אמר שמואל, זו דברי סומכוס דאמר

חשוב הווי. משום הכי כתיב 'אדם', מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, שלא היה לו ספק בשום דבר דילמא הוא משל חברו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, לא מן הגזל ממש, שהרי לזה כתיב 'קרננו', ולא מן הגזל, אלא מדבר שהוא ספק גזל, לקרנן חובה לא איצטריך פנ"ל,

אלא שלא יצא שפיר ידי חובת נדרו, דומיא למאי דאמרינן בפרק קמא דהגיגה (ו, ב), כל דבר שבחובה לא יבא אלא מן החלין, ואף כאן, החובה שיש לו צריך שיביאנה משלו בודאי, ואם יביאנה מהספק, לא יצא ידי נדרו אלא מספק. אבל אם יביא זה העגל בתורת נדבה, הוה סלקא דעתך לומר, דקרנן

זרע שמיזון המבאר

בספק, לא יצא ידי נדרו אלא מספק".

אף קרבן נדבה אין ראוי להביא מממון זה

אבל אם יביא זה העגל בתורת נדבה, הוה סלקא דעתך לומר, דקרנן חשוב הו"ו. משום הכי כתיב 'אדם' ולמדנו שצריכים אנו להשוות כל קרבנותינו לקרבנו של אדם, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, לפי שהכל היה שלו, שהרי לא היה לו אפילו ספק בשום דבר דילמא הוא משל חברו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, כלומר, לא בא למעט מן הגזל ממש, שהרי לזה כתיב 'קרננו' ולא מן הגזל, אלא בא למעט שלא יביא מדבר שהוא ספק גזל, וקרנן חובה לא איצטריך פנ"ל שהרי ודאי אסור להביא כי יתכן שלא יצא ידי חובתו בכך, אם האמת הוא שזה לא שלו,

אלא שמכל מקום, אם יביא בהמה זו לקרבן חובתו, לא יצא שפיר ידי חובת נדרו, כי צריך להביא קרבן ממעות שלו ולא של אדם אחר. והרי זה דומיא למאי דאמרינן בגמרא בפרק קמא דהגיגה (ו, ב), כל דבר שבחובה לא יבא אלא מן החלין - כל קרבן שהאדם חייב להביאו, אין לו להביאו, אלא מבהמה או ממעות שהיו עד עכשיו של חולין, ולא מבהמה או ממעות שכבר היו מקודם של הקדש, לפי שחובה המוטלת על אדם, חייב להביאה מכסף שלו, ולא מכסף של הקדש. ואף כאן, החובה שיש לו - מחמת הנדר שנדר על עצמו להביא קרבן, צריך שיביאנה מממון שהוא שו"ו בודאי, ורק כך יצא ודאי ידי חובת נדרו, ואם יביאנה מהממון המוטל

ציזנים ומקודות

(סוכה לא, א ד"ה ובמקום אחר), וכעת מצאתי שפלפלו בזה בספרי האחרונים, דמשכחת ליה סוכה ולולב שאינו שלו, ואין בו עבירה, כגון כל הספיקות שאין אינו מקיים את נדרו. והנה מדברי רבנו מבואר שדין המוציא מחברו עליו הראיה, אין זה הכרעה ודאית, ואין זה גורם שהחפץ נעשה שלו באופן ודאי, אלא שמותר לו להשתמש בו כשלו. וראה קצת כעין זה שדנו הפוסקים, אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בלולב שהוא שלו רק מחמת שיכול לטעון 'קים לי כהפוסקים שהלולב הוא שלו. ראה חמדת שלמה (ח"מ סימן י), אמרי בינה (דיני יו"ט סימן כא), שדי חמד (מערכת הלמד כלל קמא ד"ה ובמה שנסתפק). וז"ל החתם סופר

ח. והיינו שהיות נדר על עצמו להביא קרבן, חייב הוא להביאו מממון, ורק בכך יוצא ידי חובת קיום נדרו, אולם אם יביא קרבן מממון שאינו שלו, אינו מקיים את נדרו. והנה מדברי רבנו מבואר שדין המוציא מחברו עליו הראיה, אין זה הכרעה ודאית, ואין זה גורם שהחפץ נעשה שלו באופן ודאי, אלא שמותר לו להשתמש בו כשלו. וראה קצת כעין זה שדנו הפוסקים, אם אדם יכול לצאת ידי חובתו בלולב שהוא שלו רק מחמת שיכול לטעון 'קים לי כהפוסקים שהלולב הוא שלו. ראה חמדת שלמה (ח"מ סימן י), אמרי בינה (דיני יו"ט סימן כא), שדי חמד (מערכת הלמד כלל קמא ד"ה ובמה שנסתפק). וז"ל החתם סופר

אֵלָא כְּשִׁיקְרִיב קִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְּבַר הָעֵנָן, וּמִשׁוֹם הָכִי אֵיצְמָרִיד 'אָדָם', לֹמַר, מָה אָדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב וְכו'.

וְאֵת הַכְּתוּב שֶׁל 'שֵׁנָא גֹזַל בְּעוֹלָה' מִיִּירֵי בְּכַגְזוֹן זֶה, שְׂאָף עַל פִּי שְׂאָם הִבִּיאֻ הָיוּ קִרְבָּן בְּשָׂר, עִם כָּל זֶה, הוֹאִיל שֶׁהוּא סִפְק שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנָאוּ.

מאמרם ז"ל
'וישחטו את
הפר ויבאו
הנער' וכו',
כל מורה
הלקה וכו'
'אני האשה
הנצבת עמך
בזה'.

ד

בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ה' (לא, ב), 'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר וַיָּבִיאוּ אֶת הַנֶּעֶר אֶל עֲלִי' (שמואל א')

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

אֵלָא כְּשִׁיקְרִיב קִרְבָּנוֹת נִדְבָה דְּבַר הָעֵנָן, וּמִשׁוֹם הָכִי אֵיצְמָרִיד 'אָדָם', לֹמַר, מָה אָדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב וְכו' אפילו מספק גזל, אף אתם לא תקריבו, אפילו קרבן נדבה, מממון שהוא אצלכם ספק גזל, אף על פי שמחמת הכלל של המוציא מחבירו עליו הראיה, מחזיקים ממון זה ברשותכם.

וְאֵת הַכְּתוּב שֶׁל 'שֵׁנָא גֹזַל בְּעוֹלָה' מִיִּירֵי בְּכַגְזוֹן זֶה - בענין ממון שברשותו רק מחמת הספק, שְׂאָף עַל פִּי שְׂאָם הִבִּיאֻ הָיוּ קִרְבָּן בְּשָׂר, שהרי בית דין פסקו שהממון ישאר אצלו והוא שלו, עִם כָּל זֶה, הוֹאִיל שֶׁהוּא סִפְק שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנָאוּ.

ד

הסברות אם צריך זר בשחיטה, וביאור טענת הנה

הפסוק (שמואל א' א, כה) 'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר וַיָּבִיאוּ אֶת הַנֶּעֶר אֶל עֲלִי, ומבואר מלשון דקדוקים בדברי עלי, חנה ושמואל אמרו בגמרא בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ה' (לא, ב), על

ציונים ומקורות

למעט ודאי גזל, ומ'אדם' דורשים אף למעט ספק גזל, כמו אדם הראשון שהכל היה שלו, ולא היה בידו אפילו ספק גזל. ג. ולכך הרגיש רש"י וכתב 'שהכל היה שלו', לבאר שהכל היה שלו בודאי, ולא היה בו אפילו ספק גזל. ד. וזה גם ביאור הפסוק 'שונא גזל בעולה', שמדבר גם כן בקרבן נדבה, והפסוק מלמד, שאף שאם הקריב קרבן נדבה, מממון שרק מחמת הספק הוא שלו והקרבן כשר, מכל מקום הקב"ה שונא קרבן זה, מפני שיש בו ספק גזל.

א. לשון הגמרא, 'אני האשה הנצבת עמך בזה', אמר רבי יהושע בן לוי, מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה, 'אל הנער הזה התפללתי', אמר רבי אלעזר, שמואל, מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר 'וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי', משום ד'וישחטו את הפר', 'הביאו הנער אל עלי', אלא אמר להן עלי, קראו כהן לייתי ולשחוט, חזונו שמואל דהוה מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו, למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט, שחיטה בזר כשרה, אייתוהו לקמיה דעלי, אמר ליה, מנא לך הא, אמר ליה, מי כתיב 'ושחט הכהן', 'זהקריבו הכהנים' כתיב, מקבלה ואלך מצות כהונה, מכאן לשחיטה שכשרה בזר. אמר ליה, מימר שפיר קא אמרת, מיהו

כיון שאולי כסף זה אינו שלו, ונמצא שלא יצא בו ידי חובת נדרו. אבל אם היתה לפניו בהמה שמחמת שהיא מוטלת בספק, מחזיקים אותה ברשותו, והוא רק נדב אותה לקרבן, הרי אין עליו חיוב עצמי להביא קרבן, אלא שבהמה זו צריכים להקריבה מחמת שהקדישה, ולכאורה אין שום חסרון בקרבן זה.

י. תמצית הדרוש ויישוב הדקדוקים: מה שמיעט הפסוק 'אדם כי יקריב', מה אדם לא הקריב מן הגזל אף אתם לא תקריבו מן הגזל, היינו למעט אף ספק גזל שמוחזק בידו מדין המוציא מחברו עליו הראיה, שלא יביאו אף לקרבן נדבה, ואף שאם אכן יקריבו יהיה הקרבן כשר, מכל מקום הקב"ה שונא קרבן זה. ועל כך אמר הכתוב 'כי אני ה' שונא גזל בעולה'. ובכך מתיישבים כל הדקדוקים: א. הטעם שמקודם ביאר רש"י 'כי יקריב' בקרבנות נדבה דבר הענין, ורק אחר כך ביאר 'אדם' מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, משום שעיקר הלימוד מ'אדם' הוצרך לאיסור הקרבת קרבן נדבה מספק גזל, ולכך הקדים רש"י לפרש שכאן מדובר בקרבנות נדבה וממילא אפשר ללמוד מה אדם לא הקריב מן הגזל וכו' לענין קרבנות נדבה. ב. הטעם שהוצרכה הדרשה מ'אדם', אף שכבר דורשים מ'קרבנו' למעט גזול, הוא לפי ש'מקרבנו' דורשים רק

מִקְבֵּלָה וְאֵילָךְ מִצֹּת כְּהֵנָה, מִכָּאן
שֶׁהַשְּׁחִיטָה בְּזֶר פְּשָׁרָה. אָמַר לִיה, שְׁפִיר
קָאֵמַרְתָּ, מִיְהוּ מוֹרָה הִלְכָה וְכוּ'. אֲתִיָּא
חֲנָה קָא צֹחָה קַמִּיה, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת
עַמְכָּה בְּזֶה' וְכוּ', (שְׁמוּאֵל א' שֶׁם, כו'), עב"ל.
וּבְכָר צֹחֵה בְּהַ קַמִּיא דְקַמִּיא, מַה
רָאֵתָה חֲנָה לֹאמַר לְעֵלִי הַשְּׁתָּא
שְׁנִצְבָּה עִמּוֹ בְּכָאן, וּמַה עֲנִין זֶה לָזֶה.

א, כה), מִשּׁוּם ד'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר, וַיָּבֵאוּ
וְכוּ'. אֵלָא אָמַר לָהּ עֵלִי, קְרָאוּ בְּהֵן לִיתִי
לְשַׁחַט. חֲזוּנְהוּ שְׁמוּאֵל דְקָא מְהַדְרִי בְּתַר
בְּהֵן לְמִשְׁחַט, אָמַר לָהּ, לְמַה לְכוּ
לְאֶהְדוּרֵי בְּתַר בְּהֵן, שְׁחִיטָה בְּזֶר פְּשָׁרָה.
אִיִּיתוּהוּ לְקַמִּיה דְעֵלִי, אָמַר לִיה, מָנָא לָךְ
הָא. אָמַר לִיה, מִי כְּתִיב 'וַיִּשְׁחַט הַכֹּהֵן',
'וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים' כְּתִיב (ויקרא א, ה),

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

להקריבה לא כתוב כהן, וזה בא ללמד, שרק
מִקְבֵּלָה - קבלת הדם, שהיא נכללת בתיבת
וְהִקְרִיבוּ¹, וְאֵילָךְ - ושאר העבודות
שאחריה, הן מִצֹּת כְּהֵנָה, וּמִכָּאן יש
ללמוד, שֶׁהַשְּׁחִיטָה שקודמת לקבלת הדם,
אפילו בְּזֶר פְּשָׁרָה. אָמַר לִיה עֵלִי לְשְׁמוּאֵל,
שְׁפִיר קָאֵמַרְתָּ - אכן דבריך נכונים להלכה,
מִיְהוּ אַתָּה חַיִּיב מִיתָה, מִשּׁוּם שְׁהִיִּית מוֹרָה
הִלְכָה וְכוּ' כפני רבך², אֲתִיָּא חֲנָה, קָא
צֹחָה קַמִּיה - צעקה לפני עלי, שירחם על
שְׁמוּאֵל בְּנָה וְלֹא יִמִּיתֵנוּ, ואמרה לו 'אֲנִי
הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עַמְכָּה בְּזֶה' וְכוּ' (שְׁמוּאֵל א א, כו'), עב"ל.

וּבְכָר צֹחֵה בְּהַ קַמִּיא דְקַמִּיא, מַה רָאֵתָה
חֲנָה לֹאמַר וְלֹאֲחִיר לְעֵלִי דוּקָא הַשְּׁתָּא -
עכשיו, בשעה שביקשה ממנו שירחם על
שְׁמוּאֵל, שְׁנִצְבָּה - שהיתה נצבת עִמּוֹ בְּכָאן,
וּמַה עֲנִין זֶה לָזֶה.

הפסוק, ששחיתת הפר³ גרמה לכך שיביאו
את הנער 'שְׁמוּאֵל' לפני עלי הכהן. ויש
להקשות, וכי איזו שייכות יש בין הדברים,
שְׁמִשׁוֹם ד'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר', לכך וַיָּבֵאוּ
וְכוּ' אֵת הַנֶּעַר אֶל עֵלִי. אֵלָּא כך היה
המעשה, אָמַר לָהּ עֵלִי, קְרָאוּ בְּהֵן, לִיתִי -
שיבוא לְשַׁחַט את הפר. חֲזוּנְהוּ שְׁמוּאֵל,
דְקָא מְהַדְרִי בְּתַר בְּהֵן לְמִשְׁחַט - שְׁמוּאֵל
ראה אותם מחפשים כהן שישחט, אָמַר לָהּ,
לְמַה לְכוּ לְאֶהְדוּרֵי בְּתַר בְּהֵן - למה אתם
מחפשים דוקא כהן, והרי הַשְּׁחִיטָה של
הקרבנות, גם בְּזֶר פְּשָׁרָה. אִיִּיתוּהוּ לְקַמִּיה
דְעֵלִי, אָמַר לִיה, מָנָא לָךְ הָא - הביאו את
שְׁמוּאֵל לפני עלי, והוא שאל אותו, מנין לך
שהשחיתה כשירה בזר, אָמַר לִיה - השיבו
שְׁמוּאֵל, מִי כְּתִיב - וכי כתוב בפסוק (ויקרא
א, ה) 'וַיִּשְׁחַט הַכֹּהֵן', הרי רק 'וְהִקְרִיבוּ
הַכֹּהֲנִים' כְּתִיב⁴, ואילו אצל 'וַיִּשְׁחַט' שקודם

ציונים ומקורות

בדם הקרבנות, שחיתה, קבלת הדם בכלי, הולכת
הדם, וזריקת הדם. ואף שבפשוטו, מה שכתוב
וְהִקְרִיבוּ וגו' את הדם, פירושו הולכת הדם, מכל
מקום קיבלו חכמים שגם קבלת הדם בכלל וְהִקְרִיבוּ
(זבחים ד, א). ה. ואף על פי שבאותו זמן לא
למד שְׁמוּאֵל עדיין בפני עלי, מכל מקום היה עלי
נחשב כרבו, לפי שהוא היה גדול הדור, וגם משום
שְׁמוּאֵל בא לשם כדי ללמוד לפניו. ע"פ תוס' (ד"ה
מורה). ו. לשון הפסוק, וְתֹאמַר בִּי אֲדֹנָי מִי
נִפְשֶׁךָ אֲדֹנָי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עַמְכָּה בְּזֶה לְהַתְּפַלֵּל
אֶל ה'.

מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני
רבו חייב מיתה. אֲתִיָּא חֲנָה וְקָא צֹחָה קַמִּיה 'אֲנִי
הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עַמְכָּה בְּזֶה' וגו', אמר לה שבקי לי
דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה, אמרה
ליה 'אל הנער הזה התפללתי'. ב. אחד
משלושת הפרים שהביאה חנה לקרבן, בשעה
שהביאה את בנה שְׁמוּאֵל לשרת במשכן שילה. [וראה
עוד במצודת דוד ובאלשיך]. ג. לשון הפסוק,
'וַיִּשְׁחַט אֵת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן
הַכֹּהֲנִים אֵת הַדָּם וְזָרְקוּ אֵת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּסִיב
אֲשֶׁר פִּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'. ד. ארבע עבודות נאמרו

ועוד צריך עיון, מאין בא הטעות לעיל
 לומר שהשחיטה צריכה כהן, דויל קרי
 בי רב הוא. דלא פתיב 'ושחט הכהן'.
 ועוד, מהו 'מצות כהנה', היה לו לומר
 מקבלה ואילך צריכה כהן.
 ויש לומר, דאיתא בריש פרק ג'
 דזבחים (לב, א), שהשחיטה
 פשרה בזרים, או אינו אלא בכהנים,
 אמרת, וכי מאין באת, מפלל שנאמר

(במדבר יח, ז) 'ואתה ובניך אתך תשמרו
 את פהנתכם לכל דבר המזבח', יכול אף
 בשחיטה, תלמוד לומר (ויקרא א, ה) 'ושחט
 את בן הבקר לפני ה' והקריבו וכו',
 מקבלה ואילך מצות כהנה, למד על
 השחיטה שפשרה בכל אדם.
 ולעיל פרק ב' (זבחים יז, ב) איתא, מחסר
 בגדים מנלן, דאמר קרא (שמות
 כט, ט) 'והגדת אתם אבגנט אהרן ובניו

זרע שמעון המבאר

ועוד צריך עיון, מאין בא הטעות לעיל
 לומר שהשחיטה צריכה כהן, דויל קרי בי
 רב הוא - הרי הוא דבר שכל אחד ואחד
 יכול ללמוד בביתם של מלמדי התינוקות,
 כלומר, דבר זה יודעים אפילו התינוקות
 שלומדים רק חומש, דהא לא פתיב בפסוק
 'ושחט הכהן'.

מפלל שנאמר (במדבר יח, ז) 'ואתה ובניך
 אתך תשמרו את פהנתכם לכל דבר
 המזבח', ולפי שפסוק זה כולל שכל דבר
 המזבח צריכים כהונה, אם כן יבול היית
 לומר שאף בשחיטה יצטרכו דוקא כהן כיון
 שאף היא בכלל עבודת המזבח, לכך תלמוד
 לומר מדרשה אחרת שזר כשר לשחוט,
 שנאמר בפסוק (ויקרא א, ה) 'ושחט את בן
 הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים"
 ואילו אצל 'ושחט' לא כתוב כהן, ומבואר
 מכך, שרק מקבלה - קבלת הדם ואילך, היא
 מצות כהנה, וזה למד על השחיטה שהיא
 לפני הקבלה, שפשרה בכל אדם. ומבואר
 מדברי הגמרא, שהיה צד ללמוד מלכל דבר
 המזבח, שגם בשחיטה יצטרכו כהן.

ועוד יש להקשות, מהו הלשון 'מצות
 כהנה' שנקט שמואל, הנה לו לומר, מקבלה
 ואילך צריכה כהן, ומה כוונת מה שדקדק
 לומר 'מצות כהונה'.

מלכל דבר המזבח היה נראה שאף השחיטה צריכה כהונה
 ויש לומר, בהקדם מה דאיתא בגמרא
 בריש פרק ג' דזבחים (לב, א), שהשחיטה
 פשרה בזרים. ושואלת הגמרא, או אינו - או
 שמה לא נאמר כך, אלא נאמר שהשחיטה
 אינה כשירה בזרים, אלא בכהנים בלבד.
 ומשיבה הגמרא, אמרת - וכי אתה סבור
 לומר כן שכוונת 'ושחט' היינו דווקא כהן,
 וכי מאין באת - מנין באת לומר שהשחיטה
 צריכה כהונה, והלא לא נאמר בשחיטה כהן.
 ומשיבה הברייתא, אכן יש ללמוד ולפרש כך

כהן מחוסר בגדים נחשב כזר

ועוד יש להקדים, מה שבגמרא שם לעיל
 פרק ב' (זבחים יז, ב) איתא, כהן שעבד את
 העבודה, כשהוא מחסר אחד מן הגדים
 שחייב ללבוש בזמן העבודה, מנלן - מנין
 לנו שעבודתו פסולה. והתשובה, דאמר קרא
 (שמות כט, ט) 'והגדת אתם אבגנט אהרן ובניו

ציונים ומקורות

דבר המזבח, יכול אף בשחיטה, תלמוד לומר (ויקרא
 א, ה) 'ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו וגו',
 מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על השחיטה
 שכשרה בכל אדם. ח. לשון הפסוק, 'ושחט את
 בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם

ז. לשון הגמרא, 'ושחט', שחיטה בזר כשרה,
 שהשחיטה כשרה בזרים, ובנשים ובעבדים,
 ובטמאים, ואפילו בקדשי קדשים, או אינו אלא
 בכהנים, אמרת, וכי מאין באת, מכלל שנאמר (במדבר
 יח, ז) 'ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל

'והקריבו' (ויקרא א, ה), זו קבלת הדם. 'בני אהרן הכהנים' (שם), שתהא בכהן כשר ובכלי שרת, דהינו רבוי בגדים. אמר רבי עקיבא, נאמר כאן 'בני אהרן', ונאמר להלן (במדבר ג, ג) 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים', מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת, אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת.

וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהנתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהנתם עליהם. ופרש רש"י (ובחים שם ד"ה והיתה), כהנתם תלויה בבגדיהם, ואי לא, הווי זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה, עכ"ל. וליעיל נמי (ובחים יג, א) איתא, תניא,

זרע שמשון המבאר

אהרן הכהנים, בא ללמד, שגם קבלת הדם, תהא בכהן כשר ולא בחללים ובעלי מומים, ושיהא בכלי שרת, דהינו ברבוי בגדים - בלבישת בגדי כהונה. אמר רבי עקיבא, שהדבר נלמד בגזירה שוה, נאמר כאן בקבלת הדם 'בני אהרן', ונאמר להלן (במדבר ג, ג) 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן', ומילוי ידים הוא בלבישת בגדי כהונה², שבוה נעשים ראויים לעבודה, ולכך יש לדרוש, מה להלן בפרשת במדבר מדובר בכהן כשר - שהרי הפסוק מדבר באלעזר ואיתמר בני אהרן, ובכלי שרת - שהרי נאמר שם אשר מלא ידם לכהן, אף כאן - קבלת הדם, צריכה להיות בכהן כשר, ובכלי שרת³.

והבשפת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם. ויש לדרוש מפסוק זה, שרק בזמן שבגדיהם עליהם - על הכהנים, אז קדושת כהנתם עליהם ועבודתם כשירה, אבל בזמן שאין בגדיהם עליהם, אין קדושת כהנתם עליהם והם נחשבים כזרים, ועבודתם פסולה. ופרש רש"י (ובחים שם ד"ה והיתה), כהנתם תלויה בבגדיהם⁴, ואי לא - ואם אינם לבושים בבגדי הכהונה שלהם, הווי זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה - וכבר מצינו (ובחים טו, ב) שאם עבד הזר, עבודתו מחוללת, עכ"ל.

ושם ליעיל נמי (ובחים יג, א) איתא בגמרא, תניא, 'והקריבו' (ויקרא א, ה), זו קבלת הדם. וממה שסמוך לתיבת 'והקריבו' כתוב 'בני

ציונים ומקורות

מלא את ידם, והיינו לשון רבוי בגדי כהונה, דכתיב (ויקרא כא, ו) 'ומלא את ידו ללבוש את הבגדים', וכתיב נמי 'ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם למלא כס את ידם' (שמות כט, כט). יג. לשון הגמרא, והתניא, 'והקריבו' זו קבלת הדם, אתה אומר קבלת הדם, או אינו אלא זריקה, כשהוא אומר 'זורקו' הרי זריקה אמור, הא מה אני מקיים 'והקריבו', זו קבלת הדם, 'בני אהרן הכהנים', שתהא ככהן כשר ובכלי שרת. אמר רבי עקיבא, מנין לקבלה, שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת, נאמר כאן 'בני אהרן', ונאמר להלן 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים', מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת, אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת.

וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד. ט. לשון רש"י, 'והיתה להם', הליבישה הזאת לכהונה, אלמא כהונתן תלויה בבגדיהן, ואי לא, הווי להו זרים, ובור אשכחן דמחיל עבודה. י. פירוש, תנא קמא סבר, שתיבת 'הכהנים' באה ללמד שיהא 'ככהונם', והיינו שיהיו כהנים כשרים [ולא חללים, או בעלי מומים], ולבושים בבגדי כהונה. אבל רבי עקיבא חולק וסובר שאין זה במשמעות 'הכהנים', ולכן הוצרך ללמוד מגזירה שוה, שכל העבודות הזקוקות לכהן יהיו דוקא בכהן כשר ובבגדי כהונה. יא. לשון הפסוק, 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן'. יב. זה לשון רש"י שם, דכתיב 'אשר

וְכַתְּבוּ שֵׁם בְּתוֹסֵפוֹת (ד"ה בכהן), פֶּרֶשׁ
 בְּקוֹנְטֵרַם, כְּלִי שֶׁרַת, בְּגָדֵי
 בְּהֵנָה. וְקִשָּׂה, דְּהָא נִפְקָא לֵן לְקַמֵּן דָּף
 י"ז (עמוד ב) מְקָרָא, דְּאִין בְּגֵדֵיהֶם עֲלֵיהֶם
 הָווּ זָרִים. וְיֵשׁ לֹאמֵר, דְּאִי לָאו גִזְרָה
 שְׁוֵה דְּהָבָא, הָוּה אֲמַרְיִנֵן, מַה שְּׁהַקְפִּידָה
 תוֹרָה מִמְחַסְרֵ בְּגָדִים, הִינֵנּוּ הֵיכָא
 דְּכִתְיֹבֵי בְּגָדִים, אֲכַל הֵיכָא דְּלֵא פְתִיבֵי
 בְּגָדִים, לֵא. וְגַבֵּי נְתִינַת אֵשׁ וְסִדּוּר
 אֵיבָרִים לֵא תוֹה פְּעִינָא בְּגָדִים מִפְּהֵן

בְּכַהוֹנָן, אֵלֶּא מְדַנְלֵי רַחֲמָנָא גַבֵּי קִבְלָה
 גִּזְרָה שְׁוֵה, יִלְפִינֵן בְּכָל דְּיֹכְתָא ד'הַכְּהֵן'
 הָוֵי בְּכַהוֹנֵנּוּ, עַב"ל.
 וּמִכָּל זֶה אָנוּ לְמַדִּים, שְׁקָדָם שְׂבָא
 שְׁמוּאֵל, הָוֵי סוּבְרִים, דְּקָרָא
 ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזַבְּחַ' מִיּוּרֵי נְמוּ בְּשַׁחֲיטָה,
 דְּבַעֲיִנֵן פְּהֵן, דְּכְתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת
 פְּהַנְתְּכֶם', עַד שְׂבָא שְׁמוּאֵל וְאָמַר,
 דְּמְקָרָא ד'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים'
 אָנוּ לֹמְדִים, דְּמִקְבְּלָה וְאִילָף מִצְוֹת

זרע שמשון המבאר

מגזירה שוה נלמד שגם עבודה שאינה מעכבת צריכה בגדי כהונה

וְכַתְּבוּ שֵׁם בְּתוֹסֵפוֹת (ד"ה בכהן), פֶּרֶשׁ
 בְּקוֹנְטֵרַם - ברש"י, שְׂבָלֵי שֶׁרַת, הִינֵנוּ בְּגָדֵי
 בְּהֵנָה". וְקִשָּׂה, דְּהָא כְּבַר נִפְקָא לֵן לְקַמֵּן דָּף
 י"ז (עמוד ב) מְקָרָא, דְּאִם אִין בְּגֵדֵיהֶם - בגדי
 הַכְּהוֹנָה עֲלֵיהֶם - על הכהנים, הָווּ כְּמוֹ זָרִים,
 וְעַבּוּדָתָם מַחּוּלְלָת. וְאִם כֵּן, לְמַה הוּצַרְךָ רַבִּי
 עֲקִיבָא לְלַמּוּד כֵּאֵן מַגְזִירָה שׁוֹה, שֶׁהַכְּהֵנִים
 צְרִיכִים לִהְיוֹת לְבוּשִׁים בְּבַגְדֵי כְּהוֹנָה. וְתִירְצוּ
 הַתּוֹסֵפוֹת, וְיֵשׁ לֹאמֵר, דְּאִי לָאו גִזְרָה שְׁוֵה
 דְּהָבָא שְׁלַמְדִים מִמְּנוּ שְׁלַקְבְּלָה צְרִיכִים בְּגָדֵי
 כְּהוֹנָה, הָוּה אֲמַרְיִנֵן, שְׂמָה שְּׁהַקְפִּידָה
 הַתּוֹרָה מִמְחַסְרֵ בְּגָדִים שְׁלֵא יַעְבּוּד, הִינֵנוּ
 דּוּקָא הֵיכָא דְּכִתְיֹבֵי בְּמַפּוּרֵשׁ בְּפִסּוּקִים
 בְּגָדִים, אֲכַל הֵיכָא דְּלֵא פְתִיבֵי בְּגָדִים, לֵא -
 אִין צְרִיכִים לְבַגְדֵי כְּהוֹנָה. וְלִכֵּן הִייתִי אוֹמֵר,
 שְׁלִנְיֵי נְתִינַת אֵשׁ עַל הַמְּזַבְּחַ, וְסִדּוּר
 הָאֵיבָרִים שֶׁל הָעוֹלוֹת עַל הַמְּזַבְּחַ,
 שְׁבַע עוֹבוֹדוֹת אֵלוּ לֹא נֹאמַר 'בְּגָדִים', לֵא הָוּה

בְּעִינָא בְּגָדִים - לא היינו מצריכים בגדי
 כהונה מדרשת 'פְּהֵן בְּכַהוֹנָן'. אֵלֶּא, מְדַנְלֵי
 רַחֲמָנָא גַבֵּי קִבְלָה גִּזְרָה שְׁוֵה, יִלְפִינֵן בְּכָל
 דְּיֹכְתָא ד'הַכְּהֵן' הָוֵי בְּכַהוֹנֵנוּ - מִמַּה שְּׁגִילְתָּה
 הַתּוֹרָה גְזִירָה שׁוֹה אֲצֵל קַבְּלַת הַדָּם שְׁצִרִיךְ
 לַעֲשׂוֹתָה בְּכִלֵי שֶׁרַת, אָנוּ לְמַדִּים שְׁכַל
 עַבּוּדָה, אִף אִם לֹא כְּתוּב בּוֹ בְּגָדִים, אִם כְּתוּב
 בַּה 'כְּהֵן', הַכְּוֹנָה 'בְּכַהוֹנֵנוּ', וְצִרִיכָה לִהְיוֹת
 בְּכִלֵי שֶׁרַת וְהִינֵנוּ בְּבַגְדֵי כְּהוֹנָה¹⁰, עַב"ל.

שמואל הנביא חידש לא להצריך כהן מ'לכל דבר המזבח'
 וּמִכָּל זֶה אָנוּ לְמַדִּים מֵהִיכָן סִבְרוּ לְחַיִּיב
 כְּהֵן בְּשַׁחֲיטָה. שְׁקָדָם שְׂבָא שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא
 וְלִימַד שֶׁהַשַּׁחֲיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר, הָוֵי סוּבְרִים,
 דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמְּזַבְּחַ' מִיּוּרֵי נְמוּ
 בְּשַׁחֲיטָה, וּמִלְּמַדְנֵנוּ דְּבַעֲיִנֵן פְּהֵן גַּם בְּשַׁחֲיטָה,
 דְּהִרֵי כְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת פְּהַנְתְּכֶם לְכָל דְּבַר
 הַמְּזַבְּחַ', שְׁבַכְל עֲנִינֵי עַבּוּדַת הַמְּזַבְּחַ צְרִיךְ
 דּוּקָא כְּהֵן. עַד שְׂבָא שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא וְאָמַר
 לְעֵלִי, דְּמְקָרָא ד'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים'
 אָנוּ לֹמְדִים, דְּרַק מִקְבְּלָה וְאִילָף הִיא מִצְוֹת

ציונים ומקורות

בגדים פוסל רק בעבודה שמעכבת את הכפרה, כיון
 שמחוסר בגדים הוא כזר, וזר שעבד עבודתו
 מחוללת, אבל עבודה שאינה אלא למצוה ולא
 לעכובא, כגון נתינת האש, שאינה אלא למצוה
 בעלמא, שהרי יש שם אש שירדה מן השמים, שמא
 אינה צריכה בגדים, לכך משמיענו הגזירה שוה, שגם

יד. לשון רש"י, ובכלי שרת, שיהו מלובשים בגדי
 כהונה, דכהנים משמע בכיהונם, והיינו בגדי כהונה.
 וכל היכא דקתני נמי בכהן כשר ובכלי שרת, בבגדי
 כהונה קאמר. טו. וראה ברא"ם (ויקרא א, ז)
 שפירוש דברי התוספות כך, שאם היה כתוב רק
 הפסוק ויהיתה להם כהונה, הייתי אומר, שמחוסר

בָּזָר, לְכָף פְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ', לְרִבּוֹת אֶף הַשְּׁחִיטָה. **אִי** אֶפְשֶׁר לֹאמַר כֵּן, דָּאִם בֵּן תִּקְשָׁה, אִמְאִי פְתִיב 'פְּהֵן' בְּנִתִינַת אִשׁ וּבִסְדוֹר אֵיבָרִים (ויקרא א, ז-ח), וְהָא מְמִילָא יִלְפִינָן לִיה מ'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ'. אֶלָּא וְדָאִי, מִדְּחֻזִּין דְּכָתִב קָרָא בְּהֵן בְּסְדוֹר וּבְנִתִינַת אִשׁ, שְׁמַע מִינָה דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ' לֹא אֵיירִי כִּלְל בְּעֵינָן זָה, וְהַשְּׁחִיטָה בְּשָׂרָה בָּזָר.

כְּהֻנָּה, דְּהֵינּוּ שְׂיָהָא בְּכַהֵן פְּשָׁר וּבְכָלִי שְׂרַת, דְּהֵינּוּ בְּגַדֵי כְּהֻנָּה, מִכַּח גְּזֵרָה שְׂוָה הַנ"ל, וְהֵינּוּ נִמְוּ מִצְוַת כְּהֻנָּה דְּקָאֵמַר שְׁמוּאֵל. **וְאִם** תֹּאמַר, מָנָא לִיה לְשְׁמוּאֵל הָא, וְהָא שְׁפִיר אֵיבָא לְמִימַר נִמְוּ אֵיפְכָא, לְעֵשׂוֹת הַלְמוּד הַפָּךְ הַסְּגִיָּא הַנ"ל שֶׁל דָּף ל"ב, דְּהֵינּוּ דְּמִקְרָא ד'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיבו' לֹא שְׁמַעִינָן דְּבַעֲיָא כְּהֻנָּה, אֶלָּא מִקְבֻלָּה וְאִילָדָה, וְהֵייתִי אֹמֵר שְׁהַשְּׁחִיטָה בְּשָׂרָה

זרע שמיזון המבאר

וכדי שלא נאמר כך, לְכָף פְּתִיב 'תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ', לְרִבּוֹת שְׂאֵף הַשְּׁחִיטָה צְרִיכָה כְּהֻנָּה.

הַתְּשׁוּבָה לַכֵּךְ הִיא, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר כֵּן, דָּאִם כֵּן, שְׁמ'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ', נִלְמַד שְׁכַל הַעֲבוּדוֹת וְאֶף הַשְּׁחִיטָה צְרִיכּוֹת כֵּהֵן וּבְגַדֵי כְּהֻנָּה, תִּקְשָׁה, אִמְאִי פְתִיב 'פְּהֵן', בְּנִתִינַת הָאִשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וּבִסְדוֹר הָאֵיבָרִים עַל הַמַּעֲרָכָה (ויקרא א, ז-ח), כְּדִי לִלְמַד שְׁגַם עֲבוּדוֹת אֵלֶּה צְרִיכּוֹת כְּהֻנָּה וּבְגַדֵי כְּהֻנָּה, וְהָא מְמִילָא יִלְפִינָן לִיה מ'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ'. אֶלָּא וְדָאִי, מִדְּחֻזִּין - מִמָּה שְׂרָאִינוּ, דְּכָתִב קָרָא 'פְּהֵן' בְּסְדוֹר וּבְנִתִינַת אִשׁ, שְׁמַע מִינָה, דְּקָרָא ד'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ', לֹא אֵיירִי כִּלְל בְּעֵינָן זָה שֶׁל הַעֲבוּדוֹת הַצְּרִיכּוֹת כְּהֻנָּה, אֶלָּא יֵשׁ לִימוּד פְּרִטִי לְכָל עֲבוּדָה, וְנִמְצָא שְׁכַל עֲבוּדָה שְׁלֹא נִזְכָּר בָּהּ כֵּהֵן כְּשֶׁרָה בָּזָר, וְאִם כֵּן אֶף הַשְּׁחִיטָה בְּשָׂרָה בָּזָר.

כְּהֻנָּה, וְמִצְוַת כְּהֻנָּה' כּוֹלֵל שְׁנֵי דְּבָרִים, דְּהֵינּוּ שְׂיָהָא בְּכַהֵן פְּשָׁר, וְגַם בְּכָלִי שְׂרַת דְּהֵינּוּ בְּבְגַדֵי כְּהֻנָּה, וּכְפִי שֵׁישׁ לְלִמּוּד מִכַּח גְּזֵרָה שְׂוָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הַנ"ל. וְהֵינּוּ נִמְוּ בִּיאוֹר הַלְשׁוֹן 'מִצְוַת כְּהֻנָּה' דְּקָאֵמַר שְׁמוּאֵל, שְׁלֹא רַק שְׁמִקְבֻלָּה וְאִילָךְ צְרִיךְ כֵּהֵן, אֶלָּא שְׁצִרִיךְ גַּם שִׁינְהָה הַכֵּהֵן ב'מִצְוַת כְּהֻנָּה', דְּהֵינּוּ שִׁילְבַשׁ בְּגַדֵי כְּהֻנָּה טו.

הַכּוּחַת שְׁאִין לְדְרוֹשׁ מִלְכָּל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ, שְׁשְׁחִיטָה צְרִיכָה כְּהֻנָּה

וְאִם תֹּאמַר, מָנָא לִיה לְשְׁמוּאֵל הָא, לְלִמּוּד מ'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיבו' שְׁהַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בָּזָר, וְהָא שְׁפִיר אֵיבָא לְמִימַר נִמְוּ אֵיפְכָא - וְהֵרִי יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֶת הַפְּסוּקִים גַּם כֵּן לְהִפְךָ, לְעֵשׂוֹת הַלְמוּד הַפָּךְ הַסְּגִיָּא הַנ"ל שֶׁל דָּף ל"ב, דְּהֵינּוּ לֹאמַר דְּהֵרִי מִקְרָא ד'וְשָׁחַט' וְהַקְּרִיבו', לֹא שְׁמַעִינָן דְּבַעֲיָא כְּהֻנָּה בַשְּׁחִיטָה אֶלָּא רַק מִקְבֻלָּה וְאִילָדָה, וְלַכֵּן הֵייתִי אֹמֵר שְׁהַשְּׁחִיטָה בְּשָׂרָה בָּזָר,

ציונים ומקורות

לְעֵלִי 'אִנִּי הָאִשָּׁה הַנּוֹצֵבָה עִמְכָּה בּוֹה', וְמָה שִׁיכּוֹת יֵשׁ לְדְבַר זֶה עִם טַעְנוֹ שֶׁל עֵלִי עַל שְׁמוּאֵל כְּמָה שְׁהוּרָה הִלְכָה בְּפִנֵי רַבּוֹ. יו. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'וְנִתְּנָה בְּנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֵן אִשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל הָאִשׁ. וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֵן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְּחִים אֶת הָרֵאשׁ וְאֶת הַפָּדָר עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאִשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. יח. וְהֵינּוּ עַל יַדִּי הַגּוֹזִירָה שׁוֹה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וּכְמוֹ שְׁבִיאָרוֹ הַתּוֹס' הַנ"ל. יט. כְּלוֹמַר, אֶף שֵׁישׁ

עֲבוּדוֹת שְׁאִינָן מְעַכְבוֹת צְרִיכּוֹת בְּגַדֵי כְּהֻנָּה. פז. וְעַתָּה מִיּוֹשְׁבוֹת שְׁתֵּי הַקּוֹשִׁיּוֹת עַל הַמִּשְׁא וּמִתֵּן בֵּין עֵלִי לְשְׁמוּאֵל. הן הַקּוֹשִׁיא מָה הִיתָה סְבִרְתּוֹ שֶׁל עֵלִי לְהַצְרִיךְ כֵּהֵן בַּשְּׁחִיטָה, וְהֵינּוּ שְׂרַצָּה לְלִמּוּד שְׁצִרִיךְ כֵּהֵן בַּשְּׁחִיטָה מִהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ'. וְהֵן הַקּוֹשִׁיא מִהוּ הַלְשׁוֹן 'מִצְוַת כְּהֻנָּה', שְׁנִתְּכוּן לְכֻלּוֹ שְׁלַמְדִּים מִהַפְּסוּק ב' דִּינִים, כֵּהֵן וּבְגַדֵי כְּהֻנָּה. וְלִהְלֵךְ מִתְּרִץ רַבּוֹ אֶת הַקּוֹשִׁיָּה הָרֵאשׁוֹנָה מָה הִיתָה כּוֹנֵת חֲנָה שְׁאִמְרָה

וַעֲזוּד יֵשׁ לְזֹמֵר, דְּשִׁמוּאֵל הַכְּרִיחַ סִבְרָתוֹ עַל דְּרָךְ זֶה, דְּמִכְרֵי בְּנֵי אֶהְרֹן הוּוּ צְרִיכֵי בְּהַאי קְרָא, כְּדֵי לְמִילַף גְּזֵרָה שְׁוֵה, וּמֵאֵי שְׁנָא דְּכַתְּבִינְהוּ בְּתַר 'וְהִקְרִיבוּ', אִם אֵיתָא דְּאָף בְּשְׁחִיטָה בְּעֵינָן כְּהֵן, הִיָּה לֹו לְזֹמֵר 'וְשִׁחְטוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים' לְגִזְרָה שְׁוֵה, וְהֵינְנוּ יוֹדְעִים בְּמִכְּלָ שְׁכָן שֶׁהַהֲקָרְבָה שְׁהִיא אַחַר הַשְּׁחִיטָה בְּנִדְאֵי פְּסוּלָה בְּזָרִים.

אֵלָא עַל כְּרִחָךְ צְרִיךְ לְזֹמֵר, דְּמִקְבָּלָה וְאֵילָךְ דְּוָקָא הִיא מְצוֹת כְּהֵנָה, וְאָמַר לֹו עֲלֵי, מֵימַר שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ, מֵיהוּ מוֹרָה הַלְכָה וְכו'.

אֶתְיָא אֵימִיָה וְאָמַרְתָּ, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֵה', וּמִכָּאֵן אָנוּ לְמִדִּים (בְּרִכּוֹת ל"א, ב), שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּטוֹר אֲרַח חַיִּים סִימָן ק"ב, וְכַתֵּב שֶׁם

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

וַעֲזוּד יֵשׁ לְזֹמֵר לְתַרְץ מִפְּנֵי מַה לֹא לְמַד שְׁמוּאֵל הִיפֵךְ הַסּוּגִיא בְּזוּבָחִים שׁוֹר כְּשֵׁר לְשַׁחֲטָה, וְאֲדַרְבֵּה נִצְרִיךְ כְּהֵן בְּשַׁחֲטָה, מִפְּנֵי דְּשִׁמוּאֵל הַכְּרִיחַ סִבְרָתוֹ שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בּוֹר עַל דְּרָךְ זֶה, דְּמִכְרֵי - הִרֵי הַתִּיבּוֹת 'בְּנֵי אֶהְרֹן', הוּוּ צְרִיכֵי בְּהַאי קְרָא - הִיוּ צְרִיכִים לֵהִיּוֹת כְּתוּבִים בְּאוֹתוֹ פְּסוּק, כְּדֵי לְמִילַף - לְלַמּוֹד מֵהֶם גְּזֵרָה שְׁוֵה שְׁצִרִיךְ בְּגַדֵי כְּהוֹנָה, וְכִמוֹ שְׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּנ"ל, וְאִם כֵּן מֵאֵי שְׁנָא דְּכַתְּבִינְהוּ לְתִיבּוֹת 'בְּנֵי אֶהְרֹן' לֹא בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק, אִלָּא בְּתַר 'וְהִקְרִיבוּ', וְהִרֵי אִם אֵיתָא דְּאָף בְּשְׁחִיטָה בְּעֵינָן כְּהֵן, הִיָּה לֹו לְזֹמֵר מִיד בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק 'וְשִׁחְטוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים' לְגִזְרָה שְׁוֵה זֶה, וְאָף בְּאוֹפֵן זֶה הֵינְנוּ לְמִדִּים בְּגִזְרָה שְׁוֵה הַנ"ל שֶׁשְּׁחִיטָה צְרִיכָה לֵהִיּוֹת עַל יַדֵי כְּהֵן לְבוּשׁ כְּבַגְדֵי כְּהוֹנָה, וְהֵינְנוּ יוֹדְעִים בְּמִכְּלָ שְׁכָן - בְּקַל וְחוֹמֵר, שֶׁהַהֲקָרְבָה -

קִבְּלַת הַדָּם וְהַהוֹלָכָה, שְׁהִיא אַחַר הַשְּׁחִיטָה, בְּנִדְאֵי פְּסוּלָה בְּזָרִים. אֵלָא עַל כְּרִחָךְ כִּיּוֹן שֶׁהַפְּסוּק לֹא כָּתוּב 'בְּנֵי אֶהְרֹן' כְּבוֹר בְּשַׁחֲטָה, צְרִיךְ לְזֹמֵר דְּמִקְבָּלָה וְאֵילָךְ דְּוָקָא הִיא מְצוֹת כְּהֵנָה, אֲבָל הַשְּׁחִיטָה כְּשִׁירָה בּוֹר.

וְעַל כֵּן אָמַר לֹו עֲלֵי לְשִׁמוּאֵל, מֵימַר שְׁפִיר קְאָמַרְתָּ - וְהַסְכִּים עִם דְּבַרְיוֹ, מֵיהוּ מוֹרָה הַלְכָה בְּכַפְּנֵי רֵכֶן אַתָּה, וְכֹל הַמּוֹרָה הַלְכָה בְּכַפְּנֵי רַבּוֹ חַיִּיב מִיתָה.

'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת', לְפִי שְׁאִין לְגַרוּם גְּנָאֵי לֹא לֹו וְלֹא לְאַחֲרִים **אֶתְיָא אֵימִיָה** - וְאִזּוּ בְּאֵה חֵנָה, אִמּוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל, וְאָמַרְתָּ לְעֲלֵי, 'אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֵה', וּמִכָּאֵן אָנוּ לְמִדִּים (בְּרִכּוֹת ל"א, ב), שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שְׁעוֹמֵד בְּתַפְּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים בְּטוֹר אֲרַח חַיִּים סִימָן ק"ב. וְכַתֵּב שֶׁם

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה בְּזֵה, מִכָּאֵן שְׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, וְכִין מִלְּפָנָיו בֵּין מִלְּאַחֲרָיו בֵּין מִן הַצַּדֵּדִין צְרִיךְ לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁנֵאמַר 'הַנִּצְבֶּת עִמָּכָה', שְׁהִיָּה עוֹמֵד כְּמוֹתָה וְכו'. וְאִם הֵיוֹשֵׁב יֵשֵׁב כְּבוֹר, וְעוֹמֵד זֶה וְהַתְּפִלָּה בְּצִדוֹ, הִיָּה אוֹמֵר אֲדוּנֵי אֲבִי ז"ל, שְׁאִינוּ צְרִיךְ לְקוּם, שְׁהִרֵי זֶה בֹא בְּגוּבּוֹלוֹ. אָף עַל פִּי שֵׁישׁ לְהַשִּׁיב, דְּהֵא יִלְפִינָן מְעַלִּי, וְהוּא הֵיָּה יוֹשֵׁב תַּחֲלָה, דְּכַתִּיב (שְׁמוּאֵל א' א, ט) 'וְעֲלֵי הַכְּהֵן יוֹשֵׁב עַל מְזוּזוֹת הַיֵּכָל ה'י', וְאִפִּילוֹ הֵכִי הוּצַרְךְ לְקוּם. מִכֹּל מְקוּם אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֵרִי אַחֲרֵי מוֹתוֹ. וְגַם כִּי לְשׁוֹן

סִבְרָא לְזֹמֵר שְׁפִסּוּק זֶה מִלְּמַד עַל כֹּל הָעִבּוּדוֹת שְׁצִרִיכּוֹת כְּהוֹנָה, מְכַל מְקוּם מִמָּה שְׁאִנוּ רוֹאִים שֶׁהַתּוֹרָה הוֹסִיפָה לְלַמְּדֵנוּ דְּבַר זֶה, בְּגִזְרָה שְׁוֵה מִמָּה שְׁנִכְתֵּב כְּהֵן בְּנִתְיַנַּת הָאֵשׁ וְסִידוֹר הָאֲבָרִים, וְכַדְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל, זֶה מוֹכִיחַ לָנוּ שְׁאִין אָנוּ לְזוּמְדִים זֹאת מִהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמּוֹזְבַח', וּמִמִּילָא אֵין לָנוּ מְקוֹר לְזֹמֵר שֶׁהַשְּׁחִיטָה פְּסוּלָה בּוֹר. [וְהַפְּסוּק 'לְכָל דְּבַר הַמּוֹזְבַח' מִלְּמַדְנוּ דִּין אַחַר, וְהֵינְנוּ מַה שְׁאָמַרְנוּ בְּגַמְרָא (יִמָּא כְּד, א) שְׁמַרְבֵּה עִבּוּדוֹת שׁוֹר שְׁעִשְׂאֵן חַיִּיב מִיתָה עִי"ש]. כ. לְשׁוֹן הַטּוֹר, 'אֲנִי הָאִשָּׁה

שְׂכּוּפָר, וּמִזָּה הֵצֵד עֹמֵד עָלַי, שֶׁהָרִי לְאִישׁ כְּמוֹהוּ הָיָה לוֹ לְהַחְמִיר, עַבְלִי.¹⁹
 וְאִם חָנָה נִתְּפָנָה לֹאמַר כִּף לְעָלַי, הוֹאִיל שֶׁהַחֲמִירָה עָלֶיךָ שָׁם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּךְ וְלֹא לִי שׁוֹם צַד גְּנָאִי, אִם כָּאֵן יֵשׁ לְךָ לְמַחֵל, וְאֲדַרְבָּא, לְתַלּוֹת וְלוֹמַר דְּלִית דִּין בְּרִי אֵינִישׁ (ע"פ שבת קיב, ב), וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ (ע"פ שמואל ב' כג, ב), כְּמוֹ שֶׁלְּפִי הֵאָמַת לֹא הָיָה לְשִׁמוּאֵל רַק שְׁתֵּי שָׁנִים.

זרע שמשון המבאר

נראית קצת ככפירה. ומזהה הַצַּד - ומחמת טעם זה, עָמַד עָלַי, כשנעמדה חנה להתפלל בתוך ארבע אמותיו, שֶׁהָרִי לְאִישׁ כְּמוֹהוּ הָיָה לוֹ לְהַחְמִיר, אף על פי שמעיקר הדין לא היה חייב לעמוד, כיון שכבר ישב שם לפני שבאה חנה להתפלל, עַבְלִי הבית יוסף.

וְאִם חָנָה, כשהזכירה לפני עלי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבָּת עִמָּכָה בְּזֶה, נִתְּפָנָה לֹאמַר כִּף לְעָלֶיךָ²⁰, הוֹאִיל שֶׁהַחֲמִירָה עָלֶיךָ שָׁם - בזמן שהתפללתי, ונהגת לפנים משורת הדין, שלא לשבת בתוך ארבע אמות שלי בשעה שהתפללתי, אף שאתה ישבת שם מקודם, ונהגת כן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּךְ וְלֹא לִי, שׁוֹם צַד גְּנָאִי, אִם כֵּן, אִם כָּאֵן יֵשׁ לְךָ לְנַהוּג לְפָנֵים מְשׁוּרַת הַדִּין, וְלִמְחָל לְשִׁמוּאֵל, עַל מַה שֶׁהוֹרָה הַלְכָה בְּמִקוּמְךָ, וְאֲדַרְבָּא, יֵשׁ לְךָ לְתַלּוֹת וְלוֹמַר עַל שִׁמוּאֵל, דְּלִית דִּין בְּרִי אֵינִישׁ - אֵין זֶה בֶּן אָדָם, אֵלָּא מֵלָאךְ (ע"פ שבת קיב, ב), וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ (ע"פ שמואל ב' כג, ב)²¹, כְּמוֹ שֶׁלְּפִי הֵאָמַת, הָרִי לֹא הָיָה לְשִׁמוּאֵל רַק שְׁתֵּי שָׁנִים,

הַבֵּית יוֹסֵף (ד"ה ואם היושב) בְּפִרְוֵשׁ דְּבָרֵי הָרִא"ש (ברכות פ"ה סימן ח), שְׁמִי שָׂבָא לְהַתְּפַלֵּל תוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין חֲבֵרוֹ חֵיב לְעֹמֵד, אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּשׁוּרָה זֶה שְׁנִכְנַם לְתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנִרְאֶה שֶׁחֲבֵרוֹ הוּא כּוֹפֵר בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל. וּמִזָּה הֵצֵד, הַיּוֹשֵׁב, אִם הוּא מְדַקְדֵק, מִצָּוָה הִיא לְעֹמֵד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָאֵן צַד גְּנָוֹת לְמִתְּפַלֵּל שֶׁלֹּא עָשָׂה בְּשׁוּרָה, וְגַם לוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה בְּצַד מַה

הַבֵּית יוֹסֵף (ד"ה ואם היושב) בְּפִרְוֵשׁ דְּבָרֵי הָרִא"ש (ברכות פ"ה סימן ח), שְׁמִי שָׂבָא וְנִעֲמַד לְהַתְּפַלֵּל תוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁכֵּבֵר הִיא יוֹשֵׁב שֶׁם מְקוּדָם שָׂבָא זֶה לְהַתְּפַלֵּל, אֵין חֲבֵרוֹ הַיּוֹשֵׁב חֵיב לְעֹמֵד מִפְּנֵי הַמִּתְּפַלֵּל, אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּשׁוּרָה מִתְּפַלֵּל זֶה שְׁנִכְנַם לְתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנִרְאֶה עַל יְדוֹ שֶׁחֲבֵרוֹ שִׁוּשֵׁב לְצַדוֹ בְּשִׁעָה שֶׁהוּא מִתְּפַלֵּל, הוּא כּוֹפֵר בְּהַקְב"ה בְּשִׂאֵינוֹ מִתְּפַלֵּל, שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהַמִּתְּפַלֵּל מְקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְהוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל. וּמִזָּה הֵצֵד - וּמִטַּעַם זֶה שִׁישׁ כָּאֵן גְּנָאִי לַיּוֹשֵׁב בְּצַד הַמִּתְּפַלֵּל, הַיּוֹשֵׁב, אִם הוּא מְדַקְדֵק בְּדַקּוּקֵי מִצְוֹת, מִצָּוָה הִיא עָלָיו לְעֹמֵד כְּשֶׁבֵּא חֲבֵירוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה צַד גְּנָוֹת לְמִתְּפַלֵּל שֶׁלֹּא עָשָׂה בְּשׁוּרָה - כְּלוּמַר, כְּדֵי לְהַרִים מְכַשׁוּל מִחֲבֵירוֹ הַמִּתְּפַלֵּל, שֶׁעָשָׂה שֶׁלֹּא כְּשׁוּרָה בְּמַה שֶׁעַל יְדוֹ נִרְאֶה חֲבֵירוֹ כְּכּוֹפֵר²², וְגַם לוֹ - לַיּוֹשֵׁב, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה בְּצַד מַה - קִצְתָּ שְׂכּוּפָר - לְפִי שִׁישִׁיבְתוֹ בְּצַדוֹ שֶׁל זֶה שֶׁעוֹמֵד בְּתַפִּילָה לְפָנֵי הַקְּב"ה,

ציונים ומקורות

לרמוז לדין שאסור לישוב בצד המתפלל. ורבינו מבאר שהתכוונה להזכיר מה שיש לנהוג לפנים משורת הדין, שהישוב ובא אדם אחר לעמוד ולהתפלל בצדו, אף שמעיקר הדין אין חיוב על היושב לעמוד, מכל מקום יש לו לנהוג כן לפנים משורת הדין. כג. לשון הפסוק, וְרוּחַ ה' דְּבַר בּוֹ וּמִלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנָיו.

הגמרא משמע כדבריו, דקאמר אסור לישוב, דמשמע אסור לישוב אצל המתפלל, אבל אם ישב כבר מותר, מדלא קאמר אסור להיות יושב. כ.א. ע"פ משנה ברורה (סימן קב ס"ק יד). כ.ב. פירוש, פשוטות דברי הגמרא שכשאמרה חנה אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבָּת עִמָּכָה בְּזֶה, דקדקה לומר נִצְבַת עִמָּכָה

א' א, כו), כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (מדרש שמואל ג, ד), שְׁקָדָם שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל, הֵיִתָּה בֵּת קוּל מְכָרְוֹת וְאוּמְרָת, עֵתִיד נַעַר אֶחָד לְהוֹלֵד, וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, שְׂיִהִיה נְבִיא לְה', וְהָיוּ כָּל הַנְּשִׁים מְשִׂאוֹת שֵׁם שְׁמוּאֵל לְבָנֵיהֶם הַנוֹלָדִים, וְאַחַר כֵּן הָיוּ אוּמְרוֹת, לִית דִּין שְׁמוּאֵל. וְזֶהוּ שְׁפִימָה 'אֵל הַנַּעַר

שְׁאָם תַּעֲשֶׂה לְהַפְדָּ, וְלוֹמַר שְׁשִׁמוּאֵל אָמַר כֵּן מִסְבָּרְתוֹ, וְלִדְוֹנוּ מוֹרָה הִלְכָה וְכוּ' וְחִיב מִיתָה, אִזּוּ יִהְיֶה גְנָאִי לְשְׁמוּאֵל שְׁעֵשָׂה שְׁלֵא כַּהֲגֵן, וְגַם גְנָאִי לָךְ שְׁלֵא יִדְעָת לְלַמֵּד זֶה הַדִּין מִסְבָּרְתָךְ. וּמְשׁוֹם הֵכִי הוֹסִיפָה וְאוּמְרָה 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי' (שמואל

זרע שְׁמוּשׁוֹן הַמְּבָאָר

וְאוּמְרָה לְעֵלִי 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי' (שמואל א' א, כו)¹⁰, וְכוּונַת דְּבַרִּיהּ הָיוּ כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (מדרש שמואל ג, ד), שְׁקָדָם שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל, הֵיִתָּה בֵּת קוּל מְכָרְוֹת וְאוּמְרָת, עֵתִיד נַעַר אֶחָד לְהוֹלֵד, וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, שְׂיִהִיה נְבִיא לְה', וְהָיוּ כָּל הַנְּשִׁים מְשִׂאוֹת - נוֹתוֹת שֵׁם שְׁמוּאֵל לְבָנֵיהֶם הַנוֹלָדִים אוֹלֵי יוֹכֵוּ שְׁאוֹתוֹ שְׁמוּאֵל יִהְיֶה בְּנֵם, וְאַחַר כֵּן כִּשְׁהָיוּ רוֹאִים אֶת מַעֲשֵׂי בְנֵיהֶם שְׁלֵא הָיוּ בְּמַעֲלָה הַרְאוּיָה לְנְבִיא, הָיוּ אוּמְרוֹת, לִית דִּין שְׁמוּאֵל - אֵין זֶה אוֹתוֹ שְׁמוּאֵל שְׁעֵלִיו יִצְאָה הַבַּת קוּל, עַד שְׁנוּלָד שְׁמוּאֵל בְּנָה שֶׁל חֲנָה, וְהַעֲיָדוֹ כּוֹלֵם, שְׁעֵלִיו נִתְכּוֹנָה הַבַּת קוּל¹¹. וְזֶהוּ מַה שְׁפִימָה חֲנָה 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה

שְׁהִיָּה קֶטֶן מְאֹד כַּשְׂאִירַע מַעֲשֶׂה זֶה¹², וְאֵם כֵּן בּוֹדָאִי מַה שְׁהוֹרָה לְעֵלִי שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר, הִיָּה מַחֲמַת רוּחַ ה' יִצְאָה מִפִּיו.

שְׁאָם אַתָּה עֵלִי תַּעֲשֶׂה לְהַפְדָּ, וְלוֹמַר שְׁשְׁמוּאֵל אָמַר כֵּן שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר מִסְבָּרְתוֹ, וְלִדְוֹנוּ שְׁהוּא מוֹרָה הִלְכָה בְּפָנֵי רְבוֹ, וְחִיב מִיתָה, אִזּוּ יִהְיֶה גְנָאִי גַם לְשְׁמוּאֵל כִּיּוֹן שְׁעֵשָׂה שְׁלֵא כַּהֲגֵן שְׁהוֹרָה הִלְכָה בְּפָנֵי רְבוֹ, וְגַם גְנָאִי לָךְ, שְׁלֵא יִדְעָת לְלַמֵּד זֶה הַדִּין שְׁהַשְׁחִיטָה כַּשִּׁירָה בּוֹר מִסְבָּרְתָךְ¹³.

'אל הנער הזה התפללת' נער שמדבר ברוח הקודש

וּמְשׁוֹם הֵכִי - שְׁסַבְרָה חֲנָה שְׁדַבְּרִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל הָיוּ בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ, הוֹסִיפָה חֲנָה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

כְּדִי שְׁלֵא לְהֵם גְנָאִי, אֵף עֵתָה יִתְנַהֵג עִם שְׁמוּאֵל לְפָנִים מְשׁוֹרַת הַדִּין, לְתַלּוֹת שְׁרוּחַ ה' דִּיבַר בּוֹ וְלִמְחֹל לוֹ, וְיִמְנַע גְנָאִי מַעֲצָמוֹ וּמְשִׁמוּאֵל. כּו. וּבְמִפְרָשִׁים (רֵאָה מוֹרָשִׁא בְּרַכּוֹת לֵא, א) דְּקִדְקוֹ לְהַבִּין מַה כּוּוֹנַת תְּשׁוּבַת חֲנָה לְעֵלִי 'אֵל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלְלָתִי, אִיזָה טַעַם יֵשׁ כַּטְעָנָה זֶה שְׁלֵא יַעֲנִישׁוּ בְּעוֹנֵשׁ הַרְאוּיָה לוֹ עַל מַה שְׁחַטָּא שְׁהוֹרָה הִלְכָה בְּפָנֵיו. כּו. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, רַבִּי יִרְמִיָּה בִּשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הֵיִתָּה בֵּת קוּל יוֹצֵאָה וּמְפּוֹצֵצָה בְּכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, וְאוּמְרַת עֵתִיד צְדִיק אֶחָד לְעַמּוּד וְשִׁמּוֹ שְׁמוּאֵל, כָּל אִשָּׁה שְׁהִיתָה יוֹלְדָת בֵּן הֵיִתָּה מוֹצִיאָה שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל, וְכִיּוֹן שְׁהָיוּ רוֹאִין אֶת מַעֲשֵׂיו, הָיוּ אוֹמְרִים זֶה שְׁמוּאֵל, אֵין זֶה אוֹתוֹ שְׁמוּאֵל, וְכִיּוֹן שְׁנוּלָד זֶה רֵאוּ אֶת מַעֲשֵׂיו, אִמְרוּ דוּמָה שְׁזֶהוּ, וְזֶהוּ שְׂאוּמֵר (שְׁמוּאֵל א' א, כג) 'אֵךְ יִקַּם ה' אֶת דְּבָרָיו.

וְדוּאִי אֵין כּוּוֹנַת רְבוֹנוּ לּוֹמַר שְׁהִיָּה זֶה בְּנּוּבָאָה מְמַשׁ, שְׁהָרִי אֵין הַהִלְכָה נִפְסַקַת עַל פִּי נְבוּאָה (תְּמוּרָה טו, א), וְעוֹד שְׁעֵדִיין לֹא נִתְבָּא שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל א' ג, ז), וְגַם עֵלִי הִיָּה נְבִיא (רִשׁ"י מְגִילָה י, א) וְכָל הַנְּבִיאִים שְׁמַעוּ נְבוּאָה שֶׁל כָּל נְבִיא (סְנַהֲדְרִין פט, ב), אֲלֵא שְׁהִיָּה זֶה רוּחַ ה' וְלֹא מַשְׁכּוֹלוֹ, וְלִכְךָ אֵינּוּ רְאוּיִ לְיַעֲנֵשׁ. כְּד. שְׁהָרִי מְבּוּאָר בְּפִסְקִים שֵׁם, שְׁמִיד כַּשְׁגְּמָלָה חֲנָה אֶת שְׁמוּאֵל, הִבִּיאָתוֹ לְמַשְׁכַּן שִׁלָּה, וְהֵיִינוּ כַּשְׁהִיָּה בֵּן שְׁנַתִּים, וְכִמוּ שְׁכַתּוֹב בִּירוּשָׁלַיִם (בִּיכּוּרִים פ"ב ה"א), הַרְד"ק (שְׁמוּאֵל שם), וְרִשׁ"י (תַּעֲנִית ה, ב ד"ה ימיו). כַּה. וּבְכַךְ מְתוּרַצַת הַקּוֹשִׁיָה הַרְאֵשׁוֹנָה, מַה הִיָּה לָהּ לְהוֹזְכִיר 'אֵנִי הָאִשָּׁה הַנְּצַבָת' וְגו' בַּעַת שְׁהַתְּחַנְנָה לְמַעַן בְּנָה, כִּי אֲכַן זֶה הִיָּה עֵיקַר טַעֲנַתָּה כִּנְגַד עֵלִי, שְׁכִמוּ שְׁבַעֲנִין הַעֲמִידָה בַּעַת שְׁהַתְּפַלְלָה, הַתְּנַהֵג לְפָנִים מְשׁוֹרַת הַדִּין

הַזֶּה דְּקָא, וְהוּא שְׁאוּל לְה" (שמואל א'
שם, כח), דְּהִינּוּ כְּמוּ מִלְאָדָּה, וְלִית דִּין בְּר

אַיְנִישׁ. וְעִינַן עוֹד בְּזָה לְקַמְן בְּפְרִשְׁת נְשֵׂא
בְּאֶרְדָּה (אות ה)

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

בְּר אַיְנִישׁ, ועל כן מה שהורה ששחיטה
כשירה בזר, בודאי היה ברוח הקודש^ט,
וממילא אין לך לדוננו כמורה הלכה^ל.

וְעִינַן עוֹד בְּמָה שִׁכְתַּבְנוּ בְּזָה, לְקַמְן
בְּפְרִשְׁת נְשֵׂא (אות ה) בְּאֶרְדָּה לְבִאֵר מִפְּנֵי מָה
עָלִי לֹא מַחֵל לוֹ, וּמָה טַעֲנָה חֲנָה.

הַתְּפִלְלָתִי דְּקָא, כלומר, אני התפללתי
שאותו נער שמואל הנביא שעליו יצאה
הבת קול יוולד ממני, והנה אכן, זהו
הנער הנביא שעליו התפללתי, וְהוּא
שְׁאוּל לְה" (שמואל א' שם, כח)^ט, דְּהִינּוּ
שְׂרוּחַ ה' דִּיבֵר בּוֹ כְּמוּ מִלְאָדָּה, וְלִית דִּין

ציונים ומקורות

ב. הטעם שהזכירה חנה 'אני האשה הנצבת עמכה'
וגו', כי מפסוק זה מוכח שאף עלי היה עומד, ונתכוונה
לרמוז לו שאף על פי שהוא היה יושב שם לפני שהיא
באה להתפלל, מכל מקום נהג לפניו משורת הדין
ונעמד כשהתחילה להתפלל, כדי שלא לגרום לה גנאי,
שיהיה נראה שלא עשתה כשורה כשבאה בתחומו,
ולא לגרום גנאי לעצמו, שיהיה נראה קצת ככופר במה
שיושב בצד המתפלל. ועל כן ביקשה, שגם עכשיו
ינהג לפניו משורת הדין, וימחול לשמואל על מה
שהורה לפניו, כדי שלא לגרום גנאי לשמואל, שיאמרו
שעשה שלא כהוגן, וגם גנאי לעצמו, שיאמרו שלא
ידע הדין שהשחיטה כשירה בזר. ג. אל הנער הזה
התפללתי, אל אותו שמואל שעליו יצאה בת קול
שיהיה צדיק ונביא, וזכיתי שהוא יצא ממני. ועל כן
יש לו תלות, ששמואל הורה מה שהורה ברוח
הקודש.

כח. לשון הפסוק, וְגַם אָנֹכִי הִשְׁאַלְתִּהוּ לְה' כָּל הַיָּמִים
אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׁאוּל לְה' וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לְה'. כט. רבינו
מחדש שכיין שרוח ה' דיבר בו, אין ראוי להענישו על
שהורה הלכה בפני רבו. ואף שבגמרא (סנהדרין יו, א)
מבואר שאף בנבואה אין ראוי להתנבאות בפני רבו,
וראוי ליענש על כך, מכל מקום לא מצינו שיתחייב
מיתה מחמת כך, וכפי שכתבו שם התוס' (ד"ה והם).
ד. תמצית הדרוש: א. עלי הכהן סבר, שמהפסוק 'לכל
דבר המזבח', נלמד שגם השחיטה טעונה כהונה.
שמואל בא ולימד, שמי'שחטו וגו' והקריבו בני אהרן'
וגו', נלמד שהשחיטה כשירה בזר. ואין לומר, שמי'לכל
דבר המזבח' נלמד שכל העבודות צריכות כהן וגם
שחיטה, שאם כן למה הוצרכה התורה לכתוב 'כהן'
גם בנתינת האש ובהעלאת האיברים. ועוד, שאם
השחיטה צריכה כהונה, למה לא כתבה התורה 'ושחט
הכהן' כדי לדרוש שם הגזירה שוה שדרש רבי עקיבא.

ברוכים הבאים

השיעור המרכזי הקבוע והותיק בספר
הקדוש והמסוגל 'זרע שמשון'

בבית המדרש סטריקוב
רחוב דוד 32 ירושלים

מתקיים כל יום חמישי
בשעה 8:00 בערב

"ביותר יש נחת לנשמת הצדיק מהלמוד ברבינו"

הצטרפו והיוושעו

בימי הפורים המסוגלים
השתתפו בהוצאות ותזכו לישועות

02-80-80-500 * 347-496-5657

כולם זוכים!!!

'קול זרע שמשון'

ארץ ישראל 02-80-80-600

ארה"ב 716-229-4808

לונדון 0333-300-2515

ניתן להקדיש שיצורים לזכות לברכה ולעילוי נשמת